

Interreg

EUROPEAN UNION

Balkan-Mediterranean IRC-HERMES

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Περιβάλλοντος και Πολιτισμού

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
Society for the Environment and Cultural Heritage

ΤΕΛΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ - FINAL PRESENTATION

Το πρόγραμμα IRC-HERMeS

Τέσσερις πόλεις σε τρεις βαλκανικές χώρες συνεργάστηκαν με το Πανεπιστήμιο της Κύπρου, το Ερευνητικό Κέντρο "Αθηνά" στην Ελλάδα, την μη κυβερνητική αναπτυξιακή οργάνωση "Auleda" στην Αλβανία και την ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος & Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ), για τη διαμόρφωση μιας κοινής στρατηγικής διατήρησης και προώθησης της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, μέσω του προγράμματος IRC-HERMeS (InterRegional Cultural Heritage Management e-System).

Η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας και το Βαθύ Σάμου στην Ελλάδα, το Αργυρόκαστρο στην Αλβανία και η Αχρίδα στη Βόρεια Μακεδονία, επιλέχθηκαν ως τόποι εγγεγραμμένοι στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, χάρις στο εξαιρετικό πολιτιστικό τους απόθεμα, τα ιστορικά τους κτήρια και τη δυναμική τους για τουριστική ανάπτυξη.

Παρ' όλη την αναγνωρισμένη αξία τους και το ισχύον καθεστώς ειδικής προστασίας, οι οικισμοί αυτοί εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις, απαιτώντας νέες προσεγγίσεις, προκειμένου να εξασφαλιστεί η διατήρησή τους. Η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας υφίσταται τις επιπτώσεις του υπερτουρισμού, ενώ η ιδιαίτερη αρχιτεκτονική της, με μεγάλα ύψη κτηρίων και λεπτές τοιχοποιίες έχει εγγενείς τρωτότητες που καθιστούν επιτακτική την διαρκή παρακολούθηση και σωστικές παρεμβάσεις. Το Βαθύ Σάμου, η σημερινή πρωτεύουσα του νησιού, αναπτύσσεται σε Άνω και Κάτω πόλη, καθεμία με ιδιαίτερο χαρακτήρα και άλλου

τύπου αρχιτεκτονική. Εδώ οι προκλήσεις έχουν να κάνουν τόσο με τις σύγχρονες οικιστικές πιέσεις, όσο και την εγκατάλειψη των ιστορικών κελυφών, καθώς και με τις σοβαρές ζημιές που προκάλεσε ο τελευταίος καταστροφικός σεισμός. Στο Αργυρόκαστρο, την «Πόλη της Πέτρας» πολλά κτίσματα έχουν αποκατασταθεί, αρκετά όμως συνεχίζουν να φθίνουν, ενώ η σύγχρονη δόμηση οδηγεί σε αλλοιώσεις. Τέλος, η πολύ γραφική Αχρίδα κτισμένη στις όχθες της ομώνυμης λίμνης, μια από τις μόνο 28 εγγραφές του Καταλόγου της UNESCO που αφορούν ταυτόχρονα στο Φυσικό και Πολιτιστικό Περιβάλλον, είναι πλούσια τόσο σε μεσαιωνικά μνημεία όσο και σε κτήρια αστικής αρχιτεκτονικής. Σημαντική πρόκληση αποτελεί και εδώ η αλόγιστη ανάπτυξη του τουρισμού, καθώς και οι σύγχρονες αλλοιώσεις του οικισμού.

Κοινές είναι επομένως και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι τέσσερις αυτοί οικισμοί, με πολλά από τα κτήρια τους σε κακή κατάσταση, ετοιμόρροπα ή μη προσβάσιμα, λόγω εγκατάλειψης και έλλειψης ενδιαφέροντος. Σε αρκετές περιπτώσεις, τα κτήρια έχουν υποστεί νεωτερικές επεμβάσεις, που αλλοιώνουν την αυθεντική τους μορφή. Παράλληλα, οι τοπικές αρχές, οι κάτοικοι, αλλά και οι επισκέπτες δεν διαθέτουν πάντα τις απαραίτητες πληροφορίες για την ιστορία, την κατάσταση διατήρησης και την αξία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των πόλεων αυτών.

Στόχος του προγράμματος IRC-HERMeS ήταν η ανάπτυξη ενός συστήματος στρατηγικής διαχείρισης για το κτηριακό απόθεμα των πόλεων αυτών, που θα υποστηρίξει τη διάσωση, την προστασία και την ανάδειξή τους, μέσω καινοτόμων μεθόδων και θα συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξή τους.

ΠΑΛΙΑ ΠΟΛΗ ΚΕΡΚΥΡΑΣ:
Εγγραφή στον Κατάλογο
Παγκόσμιας Κληρονομιάς
το 2007, μετά από εισήγηση
του ICOMOS.

**ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ
ΗΡΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ,
ΣΑΜΟΣ:**
Εγγραφή στον Κατάλογο
Παγκόσμιας Κληρονομιάς
το 1992.

ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟ:
Εγγραφή στον Κατάλογο
Παγκόσμιας Κληρονομιάς το
2005 και εν συνεχεία από το
2009 συναποτελεί μαζί με το
Μπεράτι σειράκι εγγραφή.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΧΡΙΔΑΣ:
Εγγραφή στον Κατάλογο
Παγκόσμιας Κληρονομιάς
κατά στάδια το 1979, 1980
και 2019.

Βάση του συστήματος αυτού αποτέλεσε η τεχνογνωσία που αποκτήθηκε από την εφαρμογή του προγράμματος IRC-HERMeS στην Ερμούπολη της Σύρου, η οποία κέρδισε το πανευρωπαϊκό Βραβείο Europa Nostra (2015). Για τις τέσσερις πόλεις αναπτύχθηκε μια ενιαία ψηφιακή βάση δεδομένων - με τις απαραίτητες εξειδικεύσεις, ανάλογα με τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά των ιστορικών κτηρίων του κάθε τόπου - στην οποία καταγράφηκε μέσω μιας ειδικής εφαρμογής το απόθεμα των σημαντικότερων ιστορικών κτηρίων και μνημείων. Στη συνέχεια, στη διαθέσιμη ψηφιοποιημένη πληροφορία, εφαρμόστηκε ένα εργαλείο λήψης αποφάσεων - αλγόριθμος, που προβλέπει τις ανάγκες, ιεραρχεί τις απαιτούμενες παρεμβάσεις και συντάσσει αναφορές για τις συμμετέχουσες Αρχές. Πρόκειται δηλαδή για ένα σύστημα πρόβλεψης και παρακολούθησης των κινδύνων, τόσο φυσικών όσο και ανθρωπογενών, που απειλούν την αρχιτεκτονική κληρονομιά, το οποίο θα είναι εξαιρετικά χρήσιμο στους Δήμους και στις Υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την Προστασία των ιστορικών κτηρίων και πόλεων.

Τα δεδομένα του συστήματος θα είναι ελεύθερα προσβάσιμα στο κοινό - χωρίς πνευματικά δικαιώματα - σε δύο γλώσσες, την τοπική και την Αγγλική, μέσω μιας ιστοσελίδας

που θα αντλεί στοιχεία από τη βάση δεδομένων. Τα ιστορικά κτήρια θα αποκτήσουν ειδική σήμανση, που θα ενημερώνει τους επισκέπτες για τα χαρακτηριστικά τους και για το πρόγραμμα IRC-HERMeS. Ταυτόχρονα, θα αναπτυχθεί ένας εξειδικευμένος ψηφιακός τουριστικός οδηγός, που θα παρέχει πληροφορίες για την αρχιτεκτονική κληρονομιά και τα χαρακτηριστικά των ιστορικών κτισμάτων του οικισμού. Τέλος, θα κατασκευαστεί μια διαδικτυακή εκπαιδευτική πύλη, που θα παρέχει εκπαιδευτικά εργαλεία για δασκάλους και μαθητές.

Πολλά είναι τα οφέλη από την ύπαρξη αυτής της κοινής, ελεύθερα προσβάσιμης πλατφόρμας και του γόνιμου «ψηφιακού» διαλόγου που θα ξεκινήσει. Το σημαντικό πληροφοριακό υλικό που παρέχει, θα συμβάλλει στη μετάδοση της γνώσης και την ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την ιστορία και την αξία του τόπου τους. Παράλληλα θα βοηθά, ειδικούς και ευρύ κοινό, στη μελέτη των χαρακτηριστικών των κτισμάτων και των πόλεων, αλλά και των κοινών απειλών και προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Οι τοπικοί φορείς και η επιστημονική κοινότητα θα έχουν πλέον στα χέρια τους ένα εξαιρετικό εργαλείο για τη διαχείριση της κάθε περιοχής, καθώς τα αποτελέσματα των μέτρων που εφαρμόζονται καταγράφονται και είναι μετρήσιμα. Η προστασία του κτηριακού αποθέματος, η διαχείριση του τουρισμού - με υιοθέτηση εναλλακτικών, θεματικών μορφών του, π.χ. αρχιτεκτονικού ή εκπαιδευτικού τουρισμού - και το αποτύπωμα της ανθρωπογενούς δράσης στο φυσικό περιβάλλον, είναι μερικά από τα θέματα που μελετώνται.

Απώτερο σκοπό, επομένως, αποτελεί η ολιστική αντιμετώπιση του κάθε οικισμού, γιατί η προστασία του οικιστικού περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με τη βιώσιμη ανάπτυξη του, καθιστά έναν τόπο συνολικά πιο ελκυστικό και του παρέχει ισχυρά εργαλεία για την εξέλιξή του στο μέλλον.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Περιβάλλοντος
και Πολιτισμού

ELLINIKI ETAIRIA
Society for the Environment
and Cultural Heritage

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος & Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ), σωματείο μη κερδοσκοπικό, μη κυβερνητικό και επίσημος εκπρόσωπος της Europa Nostra στην Ελλάδα, συμμετέχει ως εταίρος στο πρόγραμμα, στηρίζοντας επιστημονικά τους Δήμους των τεσσάρων πόλεων στην καταγραφή και αξιολόγηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς τους, στη σύνταξη κειμένων τεκμηρίωσης της ιστορικής εξέλιξης και διαμόρφωσης της φυσιογνωμίας τους και στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της ψηφιακής καταγραφής των αρχιτεκτονικών και κατασκευαστικών χαρακτηριστικών των ιστορικών κτηρίων τους. Επίσης, έχει αναλάβει τη διάχυση και προβολή των αποτελεσμάτων του προγράμματος σε τέσσερις γλώσσες, την επιστημονική συμβολή στη διοργάνωση τοπικών ενημερωτικών εργαστηρίων και την παραγωγή σχετικού εκπαιδευτικού υλικού.

The HERMeS project

Four UNESCO World Heritage Sites in three Balkan countries cooperated in this project on a common strategy for the preservation and promotion of their Cultural Heritage through the IRC-HERMES (InterRegional Cultural Heritage Management e-System) project. Corfu and Samos (Greece), Gjirokastra (Albania) and Ohrid (North Macedonia) have been chosen because of their designation as "Natural and Cultural" World Heritage Sites, connected by their shared historic characteristics, but also by common challenges. In addition, these communities have a rich reserve of historic buildings that is under threat, due to abandonment, interventions and/or the lack of awareness. Many of these buildings are in danger of collapse and are not accessible. At the same time Regional Authorities, residents and visitors have limited access to information regarding their history, their current condition and the value of their architectural heritage.

HERMeS has been recognized, in Europe and internationally, for its innovation, winning the prestigious European Prize for Cultural Heritage, the Europa Nostra Award, in 2015. A platform was created and the stock of historic buildings and monuments was assessed and digitally registered. After this process had been completed, a decision making tool (algorithm) was created in order to prioritize interventions and create common reports for the participating authorities.

The system will operate on a unified platform for all countries in order to develop a connection among these buildings and in order to find the common features of their cultural heritage, physiognomy and pathology. The data of the system will be open (without copyrights), accessible to the public in two languages (Local and English). The objectives of the system are to provide information and support, to transfer knowledge and to raise awareness among citizens. Historic buildings will receive individual signage in order to inform visitors about both the project and the buildings. A specialized digital guided tour for the historic buildings will be developed so that visitors can learn about the architectural heritage and be informed about the common features of the historic buildings. Finally, an educational online portal will be developed, supporting teachers of all the regions involved by providing them with digital heritage tools.

IRC-HERMES also aims to highlight the interaction between the man-made and natural environment and to monitor the human impact on the landscape. Overall, the proposed project has developed a strategy for the protection and promotion of Cultural Heritage, producing multiple positive impacts for all four participating regions, as well as for other sites in the future. By enhancing their appeal, as a result of the protection measures, as well as by promoting a model for sustainable development, a thriving future for these communities can be guaranteed.

THE OLD TOWN OF CORFU:
Was included in the World Heritage List in 2007, following the endorsement by ICOMOS.

THE ARCHAEOLOGICAL SITES OF PYTHAGOREION AND HERAION IN SAMOS:
Were included in the World Heritage List in 1992.

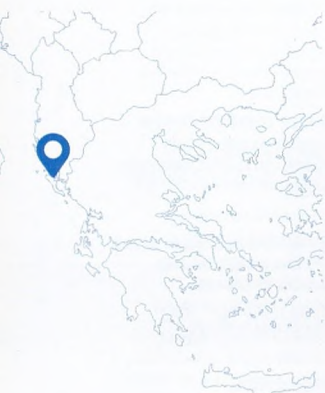
GJIROKASTRA:
Was included in the World Heritage List in 2005, and, since 2009, was extended to also include Berat.

THE OHRID REGION:
Was included in the World Heritage List gradually in 1979, 1980 and 2019.

ELLINIKI ETAIRIA – The Society for the Environment and Cultural Heritage (ELLET) - is a nonprofit, non-governmental organization founded in 1972 and is the official representative of Europa Nostra in Greece. ELLET is one of the partners in the IRC-HERMES project, and provides its expert support to the participating Municipalities in registering and assessing the architectural heritage, in drafting the documentation reports concerning the historic development of the four sites and in reviewing the results of the digital documentation of the architectural and construction characteristics of their historic buildings. It is also responsible for the dissemination and promotion of the project's results in four languages, and in aiding in the organization of local workshops and the production of the relevant educational material.

Κέρκυρα Corfu

Κέρκυρα
Επτανήσα
Ελλάδα

Corfu
Ionian Islands
Greece

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ (2007):

Το αστικό και λιμενικό της σύνολο, όπου δεσπόζουν τα φρούρια Ενετικής προέλευσης, αποτελεί αρχιτεκτονικό παράδειγμα εξέχουσας οικουμενικής αξίας, χαρακτηριζόμενο από αυθεντικότητα και ακεραιότητα.

CRITERION OF INSCRIPTION ON THE LIST OF WORLD HERITAGE (2007):

The urban and port ensemble of Corfu, dominated by its fortresses of Venetian origin, constitutes an architectural example of outstanding universal value in both its authenticity and its integrity.

Κέρκυρα – Corfu
(Flickr_Andrea Tosatto)

Κέρκυρα – Corfu
(Flickr_Silvia Foglia)

Η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας, εντεταγμένη στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, βρίσκεται στο βορειότερο νησί των Επτανήσων. Η ιστορία χάρισε στην Κέρκυρα μια πολύτιμη αρχιτεκτονική κληρονομιά δυτικών επιδράσεων, που διατηρείται μέχρι σήμερα, σε αντίθεση με τα άλλα δύο μεγάλα επτανησιακά αστικά κέντρα της Ζακύνθου και της Κεφαλληνίας, που επλήγησαν σχεδόν ολοκληρωτικά από τους σεισμούς του 1953. Οι εκτεταμένες οχυρώσεις την βοήθησαν να αντέξει σε πολιορκίες, καθιστώντας την από τους ελάχιστους τόπους στην ελληνική επικράτεια που δεν κατέκτησαν ποτέ οι Οθωμανοί. Περιορισμένη από τα τείχη, η αστική αρχιτεκτονική της Κέρκυρας έπρεπε να αξιοποιήσει κάθε σπιθαμή γης, οδηγώντας σε πυκνή, πολυώροφη δόμηση με μοναδικά χαρακτηριστικά. Οι εκκλησίες της Παλιάς Πόλης με τον μικτό ρυθμό τους είναι άλλη μια έκφραση της ζωής του τόπου, ελληνορθόδοξου πληθυσμού υπό δυτικοευρωπαϊκή κυριαρχία.

Κατά τις εργασίες καταγραφής των κτηρίων στο πλαίσιο του προγράμματος IRC-HERMeS αξιολογήθηκαν 150 κτίσματα, εκ των οποίων 114 κοσμικής αρχιτεκτονικής και 36 εκκλησίες. Την καταγραφή συνοδεύει έκθεση ιστορικής και αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης της Παλιάς Πόλης της Κέρκυρας.

The Old Town of Corfu lies at the extreme North Western end of Greece. However, in its past, it had been for centuries part of the Most Serene Republic of Venice (15th-18th c.), as well as part of the British Empire (19th c.). This legacy has endowed it with an invaluable architectural heritage of Western influence that is still admired today. Its massive Venetian fortifications helped it withstand numerous sieges, making it arguably one of the few areas within the territory of Greece, never to have been occupied by the Ottomans. Within these protective and restrictive walls, the residential architecture of Corfu had to make use of all available land, leading to dense, multistory buildings, with a unique character. The town's buildings are a rare example of a style of architecture that developed in Greece, that was directly dependent on contemporary western standards, the Renaissance and Baroque styles and progressed smoothly and without abrupt discontinuations to Neoclassicism. Its churches with their mixed style are yet another manifestation of the coexistence of the local Greek Orthodox population with their western European rulers.

During the fieldwork of the IRC-HERMeS Project, 150 buildings were assessed, 114 of secular architecture and 36 churches. A report of historical and architectural documentation of the Old Town of Corfu was also developed.

Βαθύ Σάμου
BA Aigaio
Ελλάδα

Vathy, Samos
NE Aegean
Greece

Το Βαθύ ή Άνω Βαθύ, μαζί με το επίγειό του, την πόλη της Σάμου ή Κάτω Βαθύ, αποτελούν σήμερα ενιαίο πολεοδομικό συγκρότημα, που είναι η πρωτεύουσα του νησιού. Η γειτνίαση του οικισμού με το Πυθαγόρειο - την αρχαία πόλη της Σάμου - και το Ηραίο, αρχαιολογικούς χώρους εντεταγμένους στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, η αξιολογητή ανώνυμη αρχιτεκτονική του παράδοσης και ο ρόλος που διαδραμάτισε στην νεώτερη ιστορία του νησιού, καθιστούν το Βαθύ ένα γοητευτικό σύνολο άξιο προστασίας και ανάδειξης.

Κατά τις εργασίες καταγραφής των κτηρίων στο πλαίσιο του προγράμματος IRC-HERMeS αξιολογήθηκαν 118 κτίσματα, εκ των οποίων 84 στο Άνω Βαθύ (77 κοσμικής αρχιτεκτονικής και 7 εκκλησίες) και 34 στο Κάτω Βαθύ (31 κοσμικής αρχιτεκτονικής και 3 εκκλησίες). Την καταγραφή συνοδεύει έκθεση ιστορικής και αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης των δύο οικισμών.

Το νησί της Σάμου επλήγη από ισχυρό σεισμό στις 30 Οκτωβρίου 2020 με αποτέλεσμα αρκετά από τα κτήρια που καταγράφηκαν να έχουν υποστεί σημαντικές ζημιές. Η παρούσα καταγραφή ευελπιστούμε να συμβάλει στην αποκατάσταση των σημαντικών κτηρίων στο Άνω και Κάτω Βαθύ και στη διατήρηση της φυσιογνωμίας των οικισμών.

The town of Vathy, which is divided in the Upper and Lower town (Ano Vathy and Kato Vathy respectively), is the modern capital of the island of Samos. The island is noted for its rich ancient past that has been recognized by its inclusion in the World Heritage List on account of the sites of Pythagoreion (the ancient polis) and the sanctuary of Hera, the Heraion. The vivid architecture of Ano Vathy combines pre-existing local typologies with elements of Ottoman architecture. After Samos became an Autonomous Principality with its own institutions and an extrovert economy (mid-19th c.), attention switched to the hitherto insignificant port of Kato Vathy, which was embellished with both public and private buildings, designed according to the principles of neoclassicism. Today, this interesting architectural dipole of traditional/oriental Ano Vathy perched on the hills, and neoclassical/western Kato Vathy on the seaside, offers an interesting glimpse of the shifting historical circumstances and cultural patterns in the Eastern Mediterranean in the advent of modernity.

During the fieldwork of the IRC-HERMeS Project, 118 buildings were assessed, 84 in Ano Vathy (77 of secular architecture and 7 churches) and 34 in Kato Vathy (31 of secular architecture and 3 churches). A report of historical and architectural documentation of the Old Town of Corfu was also developed.

A major earthquake hit the island of Samos on October 30, 2020, causing severe damages to a great part of the assessed buildings. We hope that the HERMeS registration will contribute to the restoration of these buildings, preserving the settlements' physiognomy.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΡΑΙΟΥ ΣΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ (1992):

- Το Ηραίο αποτελεί θεμελιώδες υπόδειγμα κλασικού αρχαίου ναού και επηρέασε την αρχιτεκτονική τους σε όλη την Ελληνική επικράτεια. Η τεχνολογική αρτιότητα του Ευπαλινείου Ορύγματος, αντιστοίχως, επηρέασε όλα τα μελλοντικά έργα μηχανικής και δημοσίων έργων.
- Η Σάμος αποτέλεσε κυρίαρχη ναυτική και εμπορική δύναμη κατά τον 6^ο αι. π.Χ., όπως δηλώνουν τα αρχαιολογικά της κατάλοιπα.

CRITERION OF INSCRIPTION OF PYTHAGOREION AND HERAION ON THE LIST OF WORLD HERITAGE (1992):

- The temple of Hera at Samos is fundamental to an understanding of classical architecture and has strongly influenced the design of temples and public buildings throughout the Greek world. The technological mastery of the Eupalineio similarly served as a model for engineering and public works.
- Samos was the leading maritime and mercantile power in the Greek world in the 6th century BC, which is reflected in the extent and richness of the archaeological remains

Βαθύ, Σάμος – Vathy bay, Samos
(Flickr_Mark Gregory)

Άνω Βαθύ – Ano Vathy
(Γ. Κουρμαδάς – G. Kourmadas)

Αργυρόκαστρο Gjirokastra

Αργυρόκαστρο
Νότια Αλβανία

Gjirokastra
South Albania

Το ιστορικό κέντρο του Αργυροκάστρου, στη νότια Αλβανία, έχει ενταχθεί στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ως εξέχον παράδειγμα πολυπολιτισμικής πόλης της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με κοινωνική και οικονομική άνθηση. Η συνύπαρξη διαφορετικών λαών και θρησκειών αποτυπώθηκε στα κτίσματά του, που εκφράζουν τον πλούτο και τις κοινωνικές τάξεις. Εκεί αναπτύχθηκε μια ιδιόζουσα τοπική ερμηνεία των οθωμανικών αρχιτεκτονικών προτύπων, δημιουργώντας έναν οικισμό με αισθητική συνοχή και ενιαίο μορφολογικό στυλ.

Κατά τις εργασίες καταγραφής των κτηρίων στο πλαίσιο του προγράμματος IRC-HERMeS αξιολογήθηκαν 60 κτίσματα, εκ των οποίων 56 κοσμικής αρχιτεκτονικής και 4 θρησκευτικά (3 εκκλησίες και 1 τέμενος). Την καταγραφή συνοδεύει έκθεση ιστορικής και αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης του οικισμού.

The historic center of Gjirokastra, in south Albania, has been included in the World Heritage List as an outstanding example of a multicultural city of the former Ottoman Empire, which flourished socially and economically, reaching its peak at the end of the 18th till the mid-19th c. The residential architecture of Gjirokastra is exceptional; its majestic stone houses combining the opulence of contemporary Ottoman architecture with a defensive character unique to the area give the buildings a tower-like aspect. This architecture reflects the economic prosperity at the time, but also the social structure of Gjirokastra, dominated by the class of wealthy landowners that commissioned these grand residences. The town also retains a bazaar, an 18th-century mosque and two churches of the same period, witness to the co-existence of Ottoman and orthodox Christian traditions. The overall integrity of the town is satisfactory, although this was adversely affected by illegal constructions in the late 1990s. In addition, lack of interest and financial resources have led to the abandonment and collapse of a great number of buildings.

During the fieldwork of the IRC-HERMeS Project, 60 buildings were assessed, 56 of secular architecture and 4 religious buildings (3 churches and 1 mosque). A report of historical and architectural documentation of the town was also developed.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ (2005):

- Πόλη χτισμένη από μεγαλοακτήμονες και μάρτυρας αυτού του τύπου της βαλκανικής κοινωνίας, που έχει σχεδόν εξαφανιστεί.
- Εξαιρετικό σύνολο λαϊκής Οθωμανικής αρχιτεκτονικής.

CRITERIA OF INSCRIPTION ON THE LIST OF WORLD HERITAGE:

- City built by major landowners, bears witness to this type of Balkan society, which has today almost vanished.
- Outstanding example of vernacular Ottoman architecture.

Άποψη παραδοσιακών οχυρωμένων οικημάτων του κάστρου, Αργυρόκαστρο - Αλβανία - View of Traditional Fortified Dwellings from Gjirokastra Castle, Gjirokastra - Albania» (Flickr_Adam Jones)

Αργυρόκαστρο - Gjirokastra (Wikimedia Commons_Martijn Munneke)

Αχρίδα
Δημοκρατία
Βόρειας Μακεδονίας
Ohrid
Republic of
North Macedonia

Η πόλη της Αχρίδας, στις ακτές της ομώνυμης λίμνης στη Βόρεια Μακεδονία, υπήρξε από τα πρώτα και σημαντικότερα πνευματικά κέντρα του σλαβικού κόσμου, από όπου διαδόθηκαν ο χριστιανισμός, η λειτουργική σλαβονική γλώσσα και οι τέχνες προς τα υπόλοιπα Βαλκάνια. Ο οικισμός αποτελεί ένα εξέχον αρχιτεκτονικό σύνολο, μάρτυρας της μακραίωνης ιστορίας του τόπου από την Εποχή του Χαλκού μέχρι σήμερα. Τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα του προϊστορικού λιμναίου οικισμού και της αρχαίας πόλης της Λυχνιδού, οι δεκάδες βυζαντινές εκκλησίες εξαιρετικής τέχνης διάσπαρτες στην γύρω περιοχή και τα καλά διατηρημένα κτίσματα της οθωμανικής περιόδου, συνδυάζονται με ένα τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και οικολογικής αξίας, κάνοντας την περιοχή μοναδική στο είδος της.

Κατά τις εργασίες καταγραφής των κτηρίων στο πλαίσιο του προγράμματος IRC-HERMeS αξιολογήθηκαν 132 κτίσματα, εκ των οποίων 93 κοσμικής αρχιτεκτονικής, 2 αρχαία μνημεία, 12 ισλαμικά μνημεία, 4 αρχαιολογικοί χώροι και 21 εκκλησίες (20 ορθόδοξες και 1 καθολική). Την καταγραφή συνοδεύει έκθεση ιστορικής και αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης του οικισμού.

The town of Ohrid, on the shore of the namesake lake in North Macedonia, is one of the oldest human settlements in Europe, dating back to the Bronze Age. The remains of the prehistoric pile dwellings and of the ancient city of Lychnidos, the numerous byzantine churches of exceptional art and the well-preserved buildings of the Ottoman era, are integrated into a landscape of outstanding ecological value. Built mainly between the 7th and 19th centuries, it has the oldest Slav monastery (St. Pantelejmon), as Slav culture spread from Ohrid to other parts of Europe. Due to the town's masonry heritage, Ohrid's traditional local influence can be seen in its well-preserved late-Ottoman urban residential architecture (18th and 19th centuries), in the old town center (Varosh), at the foot of Samuel's fortress. The most important churches are St. Clement and St. Panteleimon, the Holy Virgin Peribleptos, Holy Sophia, the Great Holy Healers, Holy Healers, Saints Constantine and Helen, the Lesser St. Clement, the Hospital churches of St. Nicholas and the Holy Virgin, St. Nicholas of Gerakomia, and St. John the Theologian (Kaneo). The convergence of well-conserved natural values with the quality and diversity of its cultural, material, and spiritual heritage, makes this region truly unique.

During the fieldwork of the IRC-HERMeS Project, 132 buildings were assessed, 93 of secular architecture, 2 ancient monuments, 12 islamic monuments, 4 archaeological sites and 21 churches (20 orthodox and 1 catholic). A report of historical and architectural documentation of the Old Town of Corfu was also developed.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΑΧΡΙΔΑΣ (1979, 1980, 2019):

- Από τους παλαιότερους οικισμούς της Ευρώπης, σύνολο εξέχουσας ιστορικής, αρχιτεκτονικής, πολιτιστικής και καλλιτεχνικής αξίας
- Τόπος μελέτης της Βυζαντινής Τέχνης, με εκατοντάδες τοιχογραφίες και εικόνες
- Υψηλή ποιότητα οικιστικού αποθέματος, Έδρα της πρώτης Σλαβικής Μονής και του πρώτου Σλαβικού Πανεπιστημίου στα Βαλκάνια
- Η λίμνη αποτελεί τοπίο εξαιρετικού φυσικού κάλλους, με πολλά ενδημικά είδη χλωρίδας και πανίδας

CRITERIA OF INSCRIPTION OF THE OHRID REGION ON THE LIST OF WORLD HERITAGE (1979, 1980, 2019):

- One of the oldest human settlements in Europe, an ensemble of unique historic, architectural, cultural and artistic value.
- The property is a testimony of Byzantine arts displayed by thousands of square metres of frescoes and icons.
- High quality of urban reserve. Home to the oldest Slav monastery and the first Slavonic University in the Balkans.
- Lake Ohrid, a superlative natural phenomenon, provides a unique refuge for numerous endemic and relict freshwater species of flora and fauna.

Αχρίδα – Ohrid
(Flickr _Charlie Jackson)

Αχρίδα – Ohrid
(Photosontheroad)

Κέρκυρα | Επτανήσα, Ελλάδα

10

IRC-HERMeS

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Η Κέρκυρα, το βορειοδυτικότερο μεγάλο νησί της Ελλάδας, βρίσκεται απέναντι από την Ήπειρο και σε απόσταση 2 χλμ. από τις ακτές της Αλβανίας. Νησί κατάφυτο, ορεινό στο κεντρικό και βόρειο τμήμα του, με όρους και ακρωτήρια, γίνεται πιο πεδινό και ήπιο προς τον Νότο, με μεγάλες αμμουδερές παραλίες. Η πόλη της Κέρκυρας, πρωτεύουσα του νησιού και των Επτανήσων, βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα του νησιού, στην ανατολική ακτή.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Η Κέρκυρα, υπήρξε σταυροδρόμι μεταξύ λαών και πολιτισμών και έτυχε πολλών, διαδοχικών διοικήσεων, με καθοριστικότερη αυτή των Ενετών (15^{ος}-18^{ος} αι.) – εξυπηρετώντας τους ως πύλη προς την Αδριατική Θάλασσα – και των Άγγλων (19^{ος} αι.), προτού ενταχθεί στο Ελληνικό κράτος (1864). Το νησί, αποικήθηκε τον 8^ο αι. π.Χ. από τους Κορινθίους, οι οποίοι ίδρυσαν την Χερσούπολη - μετέπειτα Παλαιόπολη - νότια της σημερινής πόλης, η οποία τον 6^ο αι., καταστρέφεται απ' τους Γότθους. Τότε η πόλη μεταφέρεται στην ασφαλέστερη κορυφή του σημερινού Παλαιού Φρουρίου, μετονομαζόμενη σε Κορυφή (Corfu), που τον 10^ο αι. οχυρώνεται ως ακρόπολη. Ο λόφος του Αγίου Μάρκου, το σημερινό Νέο Φρούριο, οχυρώνεται κατά τον 13^ο και 14^ο αι., περίοδο κατά την οποία το νησί περνάει διαδοχικά από τους Ενετούς, στο Δεσποτάτο της Ηπείρου και τον Οίκο των Ανζού.

Η Ενετοκρατία έφερε σημαντικές αλλαγές στην πόλη, με ριζική αναδιάρθρωση των οχυρώσεων των δύο Φρουρίων και συστηματική κατοίκηση του ενδιάμεσου

χώρου τους, του προαστίου (Borgo ή Εξωπόλιον), το οποίο περιτειχίζεται και αναγνωρίζεται ως πρωτεύουσα του νησιού (τέλος 16^{ου} αι.). Κατά την περίοδο αυτή, η πόλη αποκτά την μορφή που έχει και σήμερα, με λίγες διαφοροποιήσεις.

Ο οικισμός αναπτύσσεται οργανικά και λιγότερο βάσει σχεδιασμού, ακολουθώντας τις οχυρωματικές ανάγκες και την μορφολογία του εδάφους. Οι τρεις λόφοι, πάνω στους οποίους είναι χτισμένος, δίνουν τα ονόματά τους και στις αντίστοιχες περιοχές, το Καμπιέλλο, τους Αγίους Πατέρες και τον Άγιο Αθανάσιο, οι οποίες υποδιαιρούνται σε δέκα συνοικίες. Οι δρόμοι, τα καντούνια, είναι στενοί και δαιδαλώδεις, με σκάλες, ανηφόρες, σκεπαστά θολωτά περάσματα και μικρά πλατώματα, στα σημεία όπου συναντώνται δύο ή τρεις δρόμοι (δίστρατα και τρίστρατα). Σε αντίθεση με την εικόνα αυτή, τα πρώτα οικοδομικά τετράγωνα προς τη Σπιανάδα, για καθαρά αμυντικούς λόγους έχουν αυστηρή, ακτινωτή χάραξη με κέντρο το Π. Φρούριο, ενώ το κύριο οδικό δίκτυο διαμορφώνεται έως και σήμερα από τις οδούς που οδηγούσαν στις 4 πύλες του τείχους του Εξωπολίου και την περιφερειακή του οδό.

Στην εικόνα του οικισμού κυριαρχούν οι πολυώροφες αστικές κατοικίες, ενώ οι εκκλησίες με τα καμπαναριά τους εντάσσονται κι αυτές μέσα στον πυκνό οικιστικό ιστό. Κάθε συνοικία χαρακτηρίζεται από μικρή πλατεία, που αποτελεί το κέντρο της και ουσιαστικά τον μοναδικό ελεύθερο χώρο της, με την εκκλησία και το ψηλό καμπαναριό, στην οποία συνήθως οφείλει και το όνομά της. Λιγότερες είναι οι διαμορφωμένες πλατείες μεγαλύτερης κλίμακας, οι σημερινές πλατείες Δημαρχείου και Ηρώων και ο μεγαλύτερος,

5

ελεύθερος χώρος της πόλης, η Σπιανάδα, που καταλαμβάνει το ένα τρίτο της επιφάνειας του ιστορικού κέντρου. Αρχικά, ένα αδόμητο πεδίο άμυνας του Ενετικού Πυροβολικού, στη συνέχεια διαμορφώνεται στη μεγαλύτερη αστική πλατεία της Ελλάδας, σε συνδυασμό με το Λιστόν, το μνημειακό μέτωπο με τη συνεχή τοξοστοιχία, έργο της περιόδου της δεύτερης Γαλλικής κυριαρχίας (1807).

Κατά την Βρετανική κυριαρχία (19^{ος} αι.), καταδαφίζεται μεγάλος αριθμός κτηρίων και τμήμα των περιμετρικών τειχών, παράλληλα όμως ανεγείρονται και νέα κτήρια ή επεκτείνονται καθ' ύψος πολλά υφιστάμενα. Αρκετά σημαντικά κτήρια καταστράφηκαν κατά τους βομβαρδισμούς των δύο Παγκοσμίων Πολέμων, όπως το Θέατρο, η Βιβλιοθήκη, κ.α. Η πόλη, καθ' όλη την διάρκεια του 20^{ου} αι. επεκτείνεται όλο και περισσότερο δυτικά προς την ενδοχώρα και η εκτός σχεδίου δόμηση δυστυχώς δεν αποτρέπει, λόγω των αυξημένων οικιστικών αναγκών και της έκρηξης του τουρισμού, μετά την δεκαετία του '70.

ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ

Οι ενετικές οχυρώσεις είναι από τα σπουδαιότερα τεχνικά έργα μεγάλης κλίμακας που σώζονται στον ελλαδικό χώρο αλλά και στην ευρύτερη Ανατολική Μεσόγειο. Είναι σχεδιασμένες από τους πλέον διάσημους αρχιτέκτονες και μηχανικούς της Γαληνοτάτης και αποτελούν πεδίο μελέτης των αρχών χάραξης και κατασκευής του προμαχωνικού συστήματος άμυνας. Οι σημαντικότερες παρεμβάσεις των Ενετών στο Π. Φρούριο είναι η διάνοιξη της θαλάσσιας τάφρου (*Contrafossa*) και η κατασκευή του μώλου (Μανδράκι) βόρεια του Π. Φρουρίου (13^{ος} – 14^{ος} αι.), καθώς και η κατασκευή των προμαχώνων Savorgnan και Martinengo, με την ενδιάμεσή τους πύλη (μέσα 16^{ου} αι.), υπό τον αρχιτέκτονα Sanmichelli. Το τεράστιο έργο της περιτείχισης του προαστίου και της κατασκευής του Ν. Φρουρίου οφείλεται στον Vitelli, μηχανικό του στρατού (τέλη 16^{ου} αι.), ενώ για τις συμπληρωματικές οχυρώσεις της δεύτερης γραμμής άμυνας (τέλη 17^{ου} αι.) και των γύρω λόφων (αρχές 18^{ου} αι.) υπεύθυνοι ήταν οι μηχανικοί Verneda και Schulemburg αντιστοιχώς.

1. Χάρτης της πόλης με τις γειτονιές της – Town map with regions (επεξεργασία: Ε. Αγγέλη – edited by E. Angeli)

2. Η πόλη με τα καμπαναριά της – The town's bell towers (Facebook_John's Corfu World)

3. Λιστόν – Liston (Flickr_Andrea Tossato)

4. Η πόλη από βορράν – Town view from the north

5. Προμαχώνας Savorgnan (Π. Φρούριο) – Savorgnan bastion (Old Fortress) (Flickr_Neil Thomson)

6. Νέο Φρούριο – New Fortress (φωτογραφία από Google maps street view – Google maps street view photo)

6

Κέρκυρα | Επτάνησα, Ελλάδα

ΚΟΣΜΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Η αδιαμφισβήτητη γοητεία της πόλης της Κέρκυρας είναι αποτέλεσμα ομοιομορφίας αλλά και αντιθέσεων. Η ανώνυμη αρχιτεκτονική, των λαϊκών και αστικών σπιτιών, σε ποικιλία υψών, που διαμορφώνει συνεχή μέτωπα στους δρόμους, έρχεται σε αντίθεση με τα επιβλητικά, δημόσια κτήρια ανεπτυγμένα σε πλατείες, έργα Ενετών αρχιτεκτόνων, όπως η Loggia dei Nobili (σημερινό Δημαρχείο) και η Οικία του Λατίνου Αρχιεπισκόπου (σημερινή Τράπεζα της Ελλάδος).

Τα κτήρια της Ενετικής περιόδου είναι εμφανώς επηρεασμένα από τα δυτικά σύγχρονα πρότυπα της Αναγέννησης, του Μανιερισμού και του Μπαρόκ. Είναι κατά κύριο λόγο πολυώροφα, σε οικόπεδα μικρού εμβαδού και με κάλυψη σχεδόν 100%. Οι φέροντες τοίχοι, πάντα επιχρισμένοι, είναι λιθόκτιστοι, ενώ σε υψηλότερους ορόφους συνηθίζεται και η χρήση τούβλων. Τα εσωτερικά χωρίσματα κατασκευάζονται είτε από τούβλα είτε με την ξυλόπηκτη τεχνική του μοροφίντο, από κατακόρυφες σανίδες, πηχάκια και ασβεστοκονίαμα. Η στέγη είναι ξύλινη, με επικάλυψη βυζαντινών κεραμιδιών και αρκετά επικλινή. Οι όψεις είναι συνήθως επίπεδες, με μικρή επιφάνεια ανοιγμάτων, ενίοτε με εξώστες – στα πλουσιότερα σπίτια – και ένα συμμετρικό σύστημα αξόνων. Στους εμπορικούς δρόμους, συνηθίζεται η δημιουργία στοάς στο ισόγειο της πρόσοψης με καμάρες (βόλτα). Τα πορτόνια (θύρες εισόδου) με τα λαξευτά πλαίσια και την μπαρόκ επίστεψη, τα πλαίσια των παραθύρων με κυμάτια, τα κορνιζώματα, τα φουρούσια των εξωστών, η σκάρπα στο ισόγειο, οι κορμμένες ή καμπύλες γωνίες των κτηρίων, τα οικόσημα κ.λπ., μαρτυρούν την ενετική επίδραση στην μορφή των κτισμάτων.

Κατά την Αγγλοκρατία, βάσει ειδικού διατάγματος περί δόμησης, προκύπτουν ψηλότερα και μεγαλύτερα κτίσματα, χωρίς ωστόσο σημαντικές μορφολογικές διαφορές. Βαθμιαία καταργούνται οι στοές, τα διαβατικά, η σκάρπα και τα εξωτερικά κλιμακοστάσια. Τα δημόσια κτήρια της περιόδου, όπως το Παλάτι των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου, είναι αντιπροσωπευτικά του πρώιμου Νεοκλασικισμού. Μετά το 1830, πολλά κτήρια σχεδιάζονται από τον σημαντικό Κερκυραίο αρχιτέκτονα Ι. Χρόνη, σε νεοκλασικό ρυθμό, όπως το κτήριο της Ιονικής Τράπεζας και το Αρχοντικό Καποδίστρια. Τέλος, λίγες νεώτερες κατασκευές φέρουν στοιχεία του Εκλεκτικισμού και της Art Nouveau.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Οι πολυάριθμες εκκλησίες της πόλης, προσαρμοζόμενες στην στενότητα του αστικού τοπίου, χτίζονται συνήθως σε επαφή με τα γειτονικά κτήρια, χωρίς πάντα τον συνήθη προσανατολισμό. Πρόκειται συνήθως για

12

13

14

μονόκλιτες βασιλικές, με απλή διάρθρωση των όψεων και πλούσιο εσωτερικό διάκοσμο, με περίτεχνα καμπαναριά. Είναι δυτικής αρχιτεκτονικής, τόσο οι καθολικές, όσο και οι ορθόδοξες, ωστόσο, οι τελευταίες εσωτερικά είναι προσαρμοσμένες στις λατρευτικές και δογματικές απαιτήσεις της Ανατολικής Εκκλησίας, αποτελώντας ένα υβριδικό είδος, που απαντά σε όλα τα Επτάνησα. Οι πιο πολυτελείς κοσμούνται εξωτερικά με στοιχεία μανιεριστικά ή νεοκλασικά (γείσα, αετώματα, παραστάδες, κ.α.). Βασικό χαρακτηριστικό πολλών ναών είναι οι μεγάλες διαστάσεων ελαιογραφίες των οροφών σε μουσαμά, οι λεγόμενες ουρανίες. Πρόκειται για στοιχείο προερχόμενο από τη Βενετία, όπου το υγρό κλίμα καθιστούσε απαγορευτική την ανάπτυξη της νωπογραφίας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΙΚΙΣΜΟΥ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας διατηρείται σχεδόν ατόφια, από τον 19^ο αι. και μετά, καθώς δεν επλήγη από τους καταστρεπτικούς σεισμούς του 1953. Εντούτοις, μεγάλες ήταν οι καταστροφές κατά τους βομβαρδισμούς του Β' Παγκοσμίου Πολέμου: το 25% της Παλιάς Πόλης καταστράφηκε, 440 κτήρια ισοπεδώθηκαν και 493 υπέστησαν σοβαρές ζημιές, με αποτέλεσμα την αλλοίωση του πολεοδομικού ιστού, κυρίως στις ενότητες Αγ. Αθανασίου, Εβραϊκής και Αγ. Πατέρων. Ο οικισμός προστατεύεται αυστηρά τόσο από την Ελληνική Νομοθεσία όσο και από την Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς, παρ' όλα αυτά οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν είναι αρκετοί. Η φυσική γήρανση και η φθορά των υλικών λόγω αυξημένων επιπέδων υγρασίας (στα επιχρίσματα, τα ξύλινα κουφώματα, κ.α.),

οι δομικές βλάβες (ρωγμές) λόγω σεισμικής δραστηριότητας και μεγάλων φορτίων, αλλά και η χρήση σύγχρονων ασύμβατων υλικών (λ.χ. οπλισμένο σκυρόδεμα) είναι τα πιο συνήθη οικοδομικά προβλήματα των κτηρίων. Ωστόσο, σοβαρές είναι και οι αλλοιώσεις στην μορφή, από την διεύρυνση των ανοιγμάτων στα καταστήματα των ισόγειων, από τις κλιματιστικές μονάδες, τις ταμπέλες, τις καλωδιώσεις, τις κεραίες, τις τέντες και άλλες σύγχρονες παρεμβάσεις στις προσόψεις. Τέλος, ο διαρκώς αυξανόμενος αριθμός τουριστών, το πρόβλημα της στάθμευσης των αυτοκινήτων, η ανεπαρκής διαχείριση των απορριμμάτων, αλλά και οι πλημμύρες που προκαλούνται από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας, είναι σοβαροί παράγοντες τρωτότητας.

7. / 9. / 10. Κτήρια Ενετικής περιόδου – Buildings of the Venetian period

8. Loggia dei Nobili

11. Παναγία της Τενέδου – Virgin Mary of Tenedos (corfuland.gr)

12. Ιονική Τράπεζα – Ionian Bank (φωτογραφία της Ε. Αγγέλη – photo by E. Angeli)

13. Αρχοντικό Καποδίστρια – Kapodistrias Mansion

14. Άγιος Ιάκωβος (Καθολική Μητρόπολη) – St. Jacob (Catholic Cathedral - Duomo)

15. Παναγία των Ξένων – Virgin Mary of the Strangers (Facebook_John's Corfu World)

15

Βαθύ Σάμου | ΒΑ Αιγαίο, Ελλάδα

ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Η Σάμος, νησί του Βορείου Αιγαίου, βρίσκεται σε πολύ μικρή απόσταση από τα παράλια της Μικράς Ασίας (1.650 μ.) και διαχωρίζεται από αυτήν με τον, γνωστό από την αρχαιότητα, *Επταστάδιο Πορθμό*. Συνδυάζει με αρμονία τους ορεινούς όγκους με τις εύφορες πεδιάδες και τους κόλπους, ενώ είναι κατάφυτο με πεύκα, ελαιώνες και αμπέλια. Το Άνω Βαθύ βρίσκεται στο ΒΑ τμήμα του νησιού, σε απόσταση 12 χλμ. βόρεια του Πυθαγορείου, στο ύψωμα πάνω από τον όρμο του Βαθέος, όπου αναπτύσσεται το επίνειό του, το Κάτω Βαθύ ή *Πόλη της Σάμου*.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Η αρχαία πόλη της Σάμου, βρίσκεται στη θέση του σημερινού *Πυθαγορείου*, στα ΝΔ του Άνω Βαθέος. Προς τιμήν της Ήρας, την λατρεία της οποίας φαίνεται να έφεραν οι Πελασγοί, οι πρώτοι κάτοικοι του νησιού, οικοδομήθηκε ήδη από την 5η χιλιετία π.Χ. μεγάλο ιερό, το *Ηραίο*, 6 χλμ. νότια της αρχαίας πόλης. Κατά την περίοδο της τυραννίας του Πολυκράτη (6^{ος} αι. π.Χ.) ανεγέρθηκε ο μεγάλος ναός, τα ερείπια το οποίου αντικρίζουμε σήμερα. Είναι εποχή μεγάλης πνευματικής και οικονομικής άνθησης, κατά την οποία διδάσκει ο φιλόσοφος Πυθαγόρας και υλοποιούνται σημαντικά έργα, όπως το υδραγωγείο της πόλης, το *Ευπαλίνειο Όρυγμα*.

Κατά την περίοδο του Βυζαντίου, οι συνεχείς πειρατικές επιδρομές αναγκάζουν τους κατοίκους να μετοικήσουν από την αρχαία πόλη προς το *Κάστρο του Λαζάρου*, ΒΔ αυτής (7^{ος} αι.). Το 1346 η Σάμος περνάει στα χέρια των Γενοβέζων Giustiniani, η αβεβαιότητα όμως λόγω των Οθωμανικών επιδρομών ωθεί τους

κατοίκους να εγκαταλείψουν το νησί για την Χίο και άλλες περιοχές (1475). Η εικόνα της ερήμωσης συνεχίζεται και μετά την κατάληψη της Σάμου από τους Οθωμανούς (1480), η οποίοι προχωρούν σε επανεποικισμό της από Σαμίους, που επέστρεψαν από την Χίο, αλλά και άλλους πληθυσμούς Ρωμιών (16^{ος} – 17^{ος} αι.). Μετά την Επανάσταση, η Σάμος ανακηρύχθηκε ημιαυτόνομη Ηγεμονία (1834), μέχρι την ένωση της με την Ελλάδα (1912).

Το Άνω Βαθύ είναι ο πρώτος οικισμός που εμφανίζεται στα νεώτερα χρόνια, μετά τον επανεποικισμό του νησιού, γεγονός που αποτυπώνεται και στα ονόματα των συνοικιών του (*Χιώτικα*, *Μωραϊτοχώρι*). Ο οικισμός έχει τη μορφή ακανόνιστου, πυκνού πλέγματος, με τα κεραμοσκεπή σπίτια σχεδόν πάντα σε επαφή μεταξύ τους και στενούς δρόμους σε ελεύθερη χάραξη, παράλληλα και κάθετα προς τις υψομετρικές καμπύλες. Οι δρόμοι, συχνά με αναβαθμούς, φέρουν επιστροφή από ακανόνιστες λίθινες πλάκες (*καλντερίμι*) και ενίοτε αύλακα, για την απορροή του βρόχινου νερού. Η ανάγκη για περισσότερο ωφέλιμο χώρο οδήγησε στην δημιουργία *διαβατικών*, στην επέκταση δηλαδή των κτηρίων πάνω από τον δρόμο. Από τα πιο ενδιαφέροντα στοιχεία του οικισμού είναι τα πλατώματα (*Πηγαδάκι*, *Παναγίτσα*, *Τριζι*), μικρές διευρύνσεις δρόμων, που αποτελούν τα κέντρα όπου εκτυλίσσεται η κοινωνική ζωή, με λιγοστά μαγαζιά και καφενεία, μεγάλο σκιερό δέντρο και σκεπαστή κρήνη. Ξεχωριστή θέση κατέχουν οι εκκλησίες, διάσπαρτες μέσα στον ιστό, παραδείγματα του τοπικού μεταβυζαντινού στυλ, δίκλιτες ή τρίκλιτες βασιλικές με τρούλο. Η συνολική εικόνα του οικισμού ανακαλεί οθωμανικά αρχιτεκτονικά πρότυπα, αλλά στην πραγματικότητα πρόκειται για μια προσαρμογή

τους στους σαμιώτικους τύπους κατοίκησης που προϋπήρχαν.

Αν το Άνω Βαθύ εκφράζει την σαμιώτικη κοινωνία του 16^{ου} - 17^{ου} αι. με τις ντόπιες αλλά και οθωμανικές καταβολές της αρχιτεκτονικής του, το Κάτω Βαθύ εκφράζει την εξωστρέφεια προς τη Δύση, μετά την ανακήρυξη του ως έδρας της Σαμιακής Ηγεμονίας (1834). Ο οικισμός που αναπτύσσεται αμφιθεατρικά στον μυχό του κόλπου, εξελίσσεται πλέον σε αστικό κέντρο και μεγάλο εμπορικό λιμάνι και από τα τέλη του 19^{ου} αι. κοσμεύεται με επιβλητικά δημόσια κτήρια νεοκλασικού ρυθμού. Εδώ οι χαράξεις των οδών είναι παράλληλες και κάθετες στο παραλιακό μέτωπο, ενώ σχεδιάζονται και δημόσιοι χώροι, με σημαντικότερο την πλατεία Πυθαγόρα. Παράλληλα, η εκβιομηχάνιση (τέλη 19ου -

αρχές 20^{ου} αι.), βασισμένη στην επεξεργασία προϊόντων καπνού και ελαιολάδου, οδηγεί σε μια ακμάζουσα εξαγωγική οικονομία. Στον Λιμένα Βαθέος οικοδομούνται τόσο οι βιομηχανικές και αποθηκευτικές εγκαταστάσεις, όσο και οι πολυτελείς κατοικίες της νέας αστικής τάξης. Ο Γιαλός μετονομάζεται μετά το 1950 σε Πόλη της Σάμου και γίνεται πρωτεύουσα του νησιού.

ΚΟΣΜΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Τα κτήρια του Άνω Βαθέος είναι στην συντριπτική τους πλειοψηφία λαϊκά παραδοσιακά, με λιθόκτιστες εξωτερικές τοιχοποιίες, ανεπίχριστες ή επιχρισμένες, με εσωτερικούς ξυλόπηκτους τοίχους (τσατμάδες) και τετράριχτες συνήθως στέγες. Τα κτήρια είναι διώροφα ή τριώροφα, με

1. Χάρτης των δύο οικισμών– The two settlements on map (από το υλικό του προγράμματος Hermes με επεξεργασία Ε. Αγγέλη – from the Hermes project archive, edited by E. Angeli)

2. / 7. Κτήρια στο Άνω Βαθύ – Buildings in Ano Vathy (Στ. Γούναρης– St. Gounaris)

3. Διαβατικό στο Άνω Βαθύ – Passage in Ano Vathy (Στ. Γούναρης– St. Gounaris)

4. / 5. / 6. Άνω Βαθύ – Ano Vathy (Γ. Κουρμαδάς – G. Kourmadas)

Βαθύ Σάμου | ΒΑ Αιγαίο, Ελλάδα

το κατώι να φιλοξενεί βοηθητικές χρήσεις και το ανώι, μέσω εσωτερικής σκάλας, χώρους διημέρευσης και ύπνου. Η ανάγκη για εκμετάλλευση όλου του διαθέσιμου χώρου εκφράζεται από το στοιχείο του σαχνισιού, της αρχιτεκτονικής προεξοχής του ορόφου, στον χώρο του καλού *δωματίου*. Τα σαχνισιά, με τα πολύχρωμα παράθυρα, τους γυάλινους φεγγίτες και τις διακοσμημένες αντηρίδες τους κυριαρχούν στην εικόνα του οικισμού, λόγω του μεγάλου πλήθους τους, προσδίδοντας του ιδιαίτερη ζωντάνια. Ο βασικός αυτός τύπος σπιτιού του 19^{ου} αι., υιοθετεί μορφολογικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής των μεγάλων αστικών κέντρων, κυρίως της Μικράς Ασίας. Αρκετά λαϊκά σπίτια εμπνέονται από το νεοκλασικισμό, με στιβαρές τοιχοποιίες από ημιλάξευτους λίθους, διακοσμητικά γείσα και συμμετρικά τοποθετημένα ανοίγματα με ανακουφιστικά τόξα από τούβλα. Στον

οικισμό εντοπίζονται και δύο χαρακτηριστικά δείγματα κατοικίας φρουριακού χαρακτήρα του 18^{ου} αι., ο πύργος του Καπετάν Λαχανά και ο πύργος του Αγά Γιαννάκη.

Τα δημόσια κτήρια που χτίζονται στα πρότυπα του νεοκλασικισμού, συμβόλου του νέου προσανατολισμού της σαμιώτικης κοινωνίας προς τη Δύση, χαρακτηρίζονται από συμμετρία στην κάτοψη και την όψη, με το κεντρικό τμήμα τους συνήθως σε προεξοχή και μνημειακό κλιμακοστάσιο. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι στο Κάτω Βαθύ το Πυθαγόρειο Γυμνάσιο, το Ηγεμονικό Μέγαρο (καταστράφηκε επί Γερμανικής κατοχής), το Βουλευτήριο, τα Δικαστήρια, το Πασχάλειο Μουσείο, η Εθνική Τράπεζα, η Βιβλιοθήκη και στο Άνω Βαθύ η Αστική Σχολή. Ο νεοκλασικισμός, υιοθετείται και στις ιδιωτικές κατοικίες, ενώ υπάρχουν δείγματα και άλλων ρευμάτων της σύγχρονης Ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Η σαμιώτικη ναοδομία ακολουθεί μια τοπική εκκλησιαστική παράδοση, καθαρά μεταβυζαντινή, διακριτικά προσαρμοσμένη στις νεώτερες λαϊκές αρχιτεκτονικές συνήθειες. Οι εκκλησίες διακρίνονται από μορφολογική καθαρότητα, ευμετρία και συχνά αξιόλογο τοιχογραφικό διάκοσμο. Είναι διάσπαρτες μέσα στον ιστό του οικισμού του Άνω Βαθούς και λειτουργούν ως σημαντικά τοπόσημα. Οι σημαντικότερες εξ αυτών είναι τα Εισόδια της Θεοτόκου (Παναγίτσα, τέλη 17^{ου} αι.), η Κοίμηση της Θεοτόκου (αρχές 19^{ου} αι.), με την οποία συγχωνεύθηκε ο ναός της Αγίας Παρασκευής (17^{ος} αι.), η Μεταμόρφωση του Σωτήρος (19^{ος} αι.), με την οποία συγχωνεύθηκε

ο ναός της Οσίας Ματρώνας της Χιοπολίτιδος (ο παλαιότερος ναός του οικισμού) και τέλος ο Άγιος Ιωάννης (Αη Γιαννάκης, αρχές 19^{ου} αι.). Αξιοσημείωτοι ναοί στο Κάτω Βαθύ είναι ο Άγιος Σπυρίδων (τέλη 19^{ου} αι.), όπου το 1912 ο Θεμιστοκλής Σοφούλης διακηρύσσει τη Ένωση της Σάμου με την Ελλάδα και ο μητροπολιτικός ναός του Αγίου Νικολάου (μέσα 19^{ου} αι.).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Ο οικισμός του Άνω Βαθέος παρουσιάζεται αρκετά αλλοιωμένος, με τον μεγαλύτερο κίνδυνο να προέρχεται από την αραιώση του πληθυσμού, με αποτέλεσμα πολλά εγκαταλελειμμένα κτήρια να στέκουν σε ερειπώδη κατάσταση ή να κατεδαφίζονται, δημιουργώντας ασυνέχειες στον πολεοδομικό ιστό. Παράλληλα, η ανοικοδόμηση μορφολογικά ασύμβατων κτηρίων μεγαλύτερης κλίμακας, η χρήση νεωτερικών

υλικών σε επισκευές (δώματα από πλάκα μπετόν, έγχρωμα κεραμίδια, κουφώματα αλουμινίου, κλιματιστικές μονάδες, κακοί χρωματισμοί όψεων), η καθαίρεση των σαχνισιών, τα εναέρια δίκτυα ηλεκτρισμού, η καταστροφή των καλντεριμιών που αντικαθίστανται από τσιμέντο και τέλος η κατάληψη δρόμων και κενών οικοπέδων από σταθμευμένα αυτοκίνητα, συντείνουν στην υποβάθμιση της συνοχής του οικισμού.

Στο Κάτω Βαθύ, που ως πρωτεύουσα του νησιού δέχεται περισσότερες οικιστικές πιέσεις, αν και τα δημόσια κτήρια σε μεγάλο βαθμό έχουν διατηρηθεί σε καλή κατάσταση, τα ιδιωτικά κτήρια συχνά είναι εγκαταλελειμμένα. Νέες χρήσεις και λύσεις πρέπει να βρεθούν επίσης για τα βιομηχανικά κτήρια, που σήμερα δε χρησιμοποιούνται ως τέτοια.

8. Δικαστήρια – Courthouse

9. Εθνική Τράπεζα, – National Bank of Greece (Φωτογραφία από το isamos.gr)

10. Οικία Κουμαραδίου – Koumaradios' House

11. Καπνεργοστάσιο Σούτου - Soutos Tobacco Factory

12. Πασχάλειο Μουσείο – Paschaleion Museum

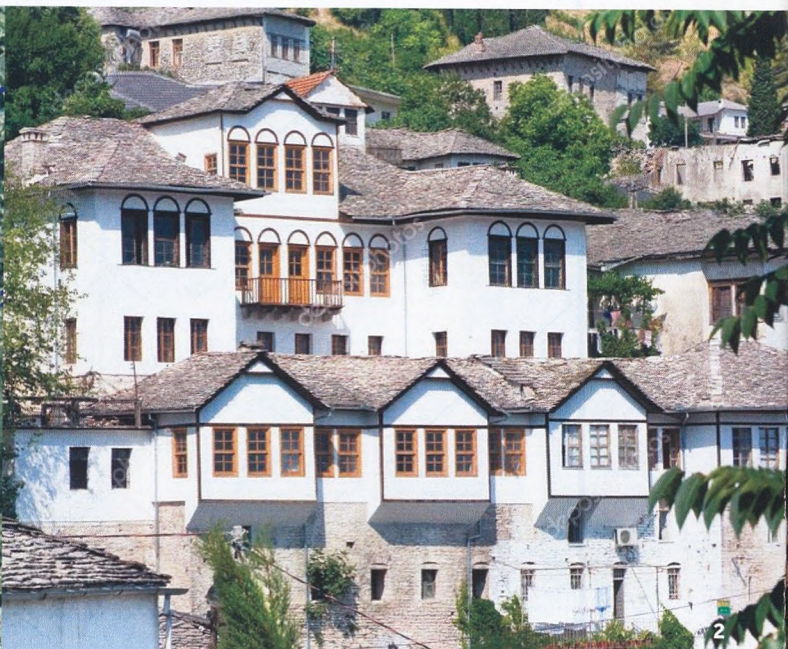
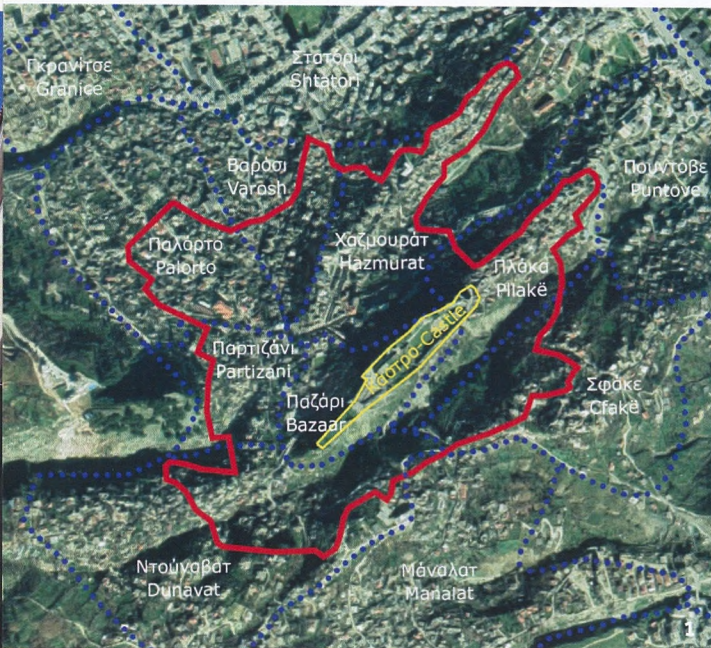
13. Αρχοντικό στο Κάτω Βαθύ – Mansion in Kato Vathy (Φωτογραφία από το isamos.gr)

14. Αη Γιαννάκης – St. John

15. Άγιος Σπυρίδωνας – St. Spyridon (φωτ. Ιωάν. Κιλουκιώτης – J. Kiloukiotis, samosin.gr)

Αργυρόκαστρο | Νότια Αλβανία

ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Το Αργυρόκαστρο βρίσκεται χτισμένο στο κέντρο περίπου της κοιλάδας του ποταμού Δρίνου, παραπόταμου του Αώου, η οποία εκτείνεται από τα ελληνοαλβανικά σύνορα στην Κακαβιά, μέχρι το Τεπελένι. Η μακρόστενη κοιλάδα με κατεύθυνση ΒΔ-ΝΑ περιβάλλεται από ψηλά βουνά και αποτελεί σημαντικό χερσαίο πέρασμα από την Ήπειρο και το εμπορικό κέντρο των Ιωαννίνων προς την ακτή της Αδριατικής, μέσω της συνέχειάς της, της κοιλάδας του Αώου. Το Αργυρόκαστρο επιβλέπει την εύφορη αυτή κοιλάδα από τις βραχώδεις υπώρειες του βουνού Πλατυβούνι, που την περικλείουν προς νότο.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Η κοιλάδα του Δρίνου κατοικείται από την αρχαιότητα, αλλά τα κύρια κέντρα κατοίκησης άλλαξαν θέση πολλές φορές ανά τους αιώνες. Στη θέση του σημερινού Αργυροκάστρου υπάρχουν αρχαιολογικές ενδείξεις κατοίκησης από την ελληνιστική εποχή, ωστόσο φαίνεται ότι η ίδρυσή του ως οχυρωμένης πόλης ανάγεται στα τέλη του 6^{ου} αι. μ.Χ. Κάτοικοι

από το γειτονικό οικισμό Γαρδίκι (πρώτη κατοίκηση 3^{ος}-2^{ος} αι. π.Χ., σήμερα ερειπωμένος) συνέβαλαν κατά καιρούς στην εξέλιξη του Αργυροκάστρου. Τότε κατασκευάστηκαν οι πρώτες οχυρώσεις στην περιοχή του Κάστρου, το οποίο δεσπόζει στον οικισμό, οικοδομημένο σε ένα βραχώδες ύψωμα, με ψηλά τείχη από τον τοπικό γκρίζο ασβεστόλιθο και με τον πύργο του Ρολογιού στο πιο ψηλό του σημείο. Το Κάστρο ανακατασκευάστηκε κατά τον 9^ο-10^ο αι., ενώ την τελική του μορφή την πήρε επί Αλή Πασά των Ιωαννίνων, μετά το 1812.

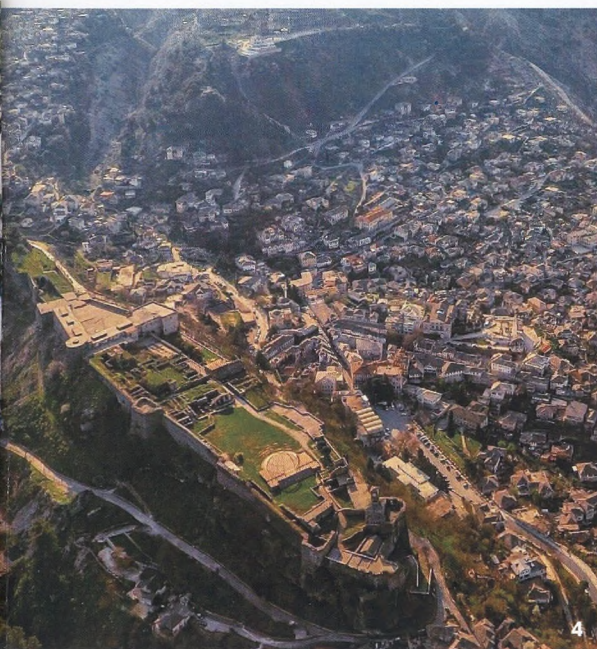
Κατά τον Ύστερο Μεσαίωνα, η πόλη άλλαξε χέρια αρκετές φορές, ανάμεσα στο Βυζάντιο, το Δεσποτάτο της Ηπείρου, τη Σερβική Αυτοκρατορία και τους ντόπιους άρχοντες της οικογένειας Zenebishi, που το διαφέντευαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες πριν την κατάκτησή του από τους Οθωμανούς (1418). Η διαδικασία του εξισλαμισμού υπήρξε σταδιακή και πολλοί Καθολικοί προσηλυτίστηκαν το 17^ο αι., ενώ οι Ορθόδοξοι Αλβανοί τους ακολούθησαν τον 18^ο αι. Τα πρώτα χρόνια της Οθωμανικής κατοχής η πόλη συρρικνώθηκε, από τα μέσα όμως του 16^{ου} αι. άρχισε να ανακάμπτει. Τον 17^ο αι.,

1. Χάρτης της πόλης (κόκκινο: όρια ιστορικού κέντρου, μπλε: συνοικίες) (επεξεργασία: Ε. Αγγέλη/Α. Πρέπης) – Historic center map with regions (edited by E. Angeli/A. Prepis)

2. Κτήρια του Αργυροκάστρου – Buildings in Gjirokastra

3. Κάστρο – Castle (Φωτογραφία: flickr_Adam Jones)

σύμφωνα με μαρτυρίες, εντός του κάστρου στεγαζόταν το διοικητικό κέντρο της πόλης και 200 σπίτια, ενώ εκτός υπήρχαν 180 σπίτια καταναμεμένα σε οχτώ συνοικίες, κατάσταση η οποία ελάχιστα διαφοροποιήθηκε ως σήμερα. Δύο παζάρια, το παλαιότερο κάτω από το κάστρο και το νεώτερο πιο κεντρικά, αποτελούσαν τα εμπορικά κέντρα της πόλης. Η περίοδος ακμής του Αργυροκάστρου, που αποτυπώνεται στα εξαιρετικής αρχιτεκτονικής κτηριά του, αφορά στην περίοδο από τα τέλη του 18^{ου} μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αι. Τότε η πόλη έγινε έδρα ισχυρών γαιοκτημόνων, οι οποίοι ανοικοδόμησαν και τα επιβλητικά αρχοντικά που θαυμάζουμε μέχρι σήμερα. Το 1913, έπειτα από πέντε αιώνες Οθωμανικής κατοχής, η Αλβανία έγινε ανεξάρτητο κράτος, μετά τους Βαλκανικούς πολέμους ενώ στη συνέχεια της ταραγμένης περιόδου των δύο Παγκοσμίων Πολέμων, πέρασε σκληρή περίοδο κομμουνιστικού καθεστώτος, έως το 1992.

Ο οικισμός σήμερα αναπτύσσεται σε εννέα αυτόνομες συνοικίες, χτισμένες πάνω στις πλαγιές λόφων που χωρίζονται συνήθως από ρέματα: *Παλιό Παζάρι, Πλάκα, Τεκές / Παρτιζάνι, Ντουναβάτ, Παλόντο, Χαζμουράτ*

/ 11^η Ιανουαρίου, Βαρόσι, Σφάκε και Μαναλάτ. Αν και υπάρχει ομοιομορφία στο αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο, οι μαχαλάδες αυτοί έχουν και διαφορές, καθώς σε κάποιους τα σπίτια έχουν έναν πιο έντονο αστικό χαρακτήρα και είναι πιο πυκνοδομημένα (Παλόντο, Μαναλάτ), ενώ σε άλλους είναι πυργόμορφα και πιο αραιοδομημένα (Σφάκε, Ντουναβάτ). Η οπτική ενότητα που χαρίζει ο γκριζος ασβεστόλιθος σε όλες τις κατασκευές, από τα λιθόστρωτα των δρόμων (*καλντερίμια*) μέχρι τους τοίχους και τις σχιστόπλακες των στεγών, προσδίδει μια γοητεία. Εντούτοις, αρκετοί δρόμοι εμφανίζονται αλλοιωμένοι, καθώς κατά την κομμουνιστική περίοδο, τα ακανόνιστα παραδοσιακά λιθόστρωτα αντικαταστάθηκαν από λιθόστρωτα με διακοσμητική διάθεση, με συνδυασμό γκρι και λευκού ασβεστόλιθου. Μικρές λίθινες γέφυρες πάνω από τα ρέματα συνδέουν τις γειτονιές μεταξύ τους, ενώ συχνή είναι και η προέκταση των κτηρίων πάνω από τους δρόμους, με την διαμόρφωση θολωτών περασμάτων. Το *Νέο Παζάρι*, με το ομώνυμο συγκρότημα καταστημάτων χτισμένο γύρω από ένα κεντρικό σταυροδρόμι, αποτελεί την καρδιά του Αργυροκάστρου. Παρ' ό,τι βρίσκεται στην ίδια θέση από τον 17^ο αι, η σημερινή του

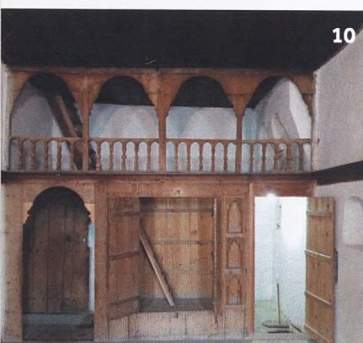
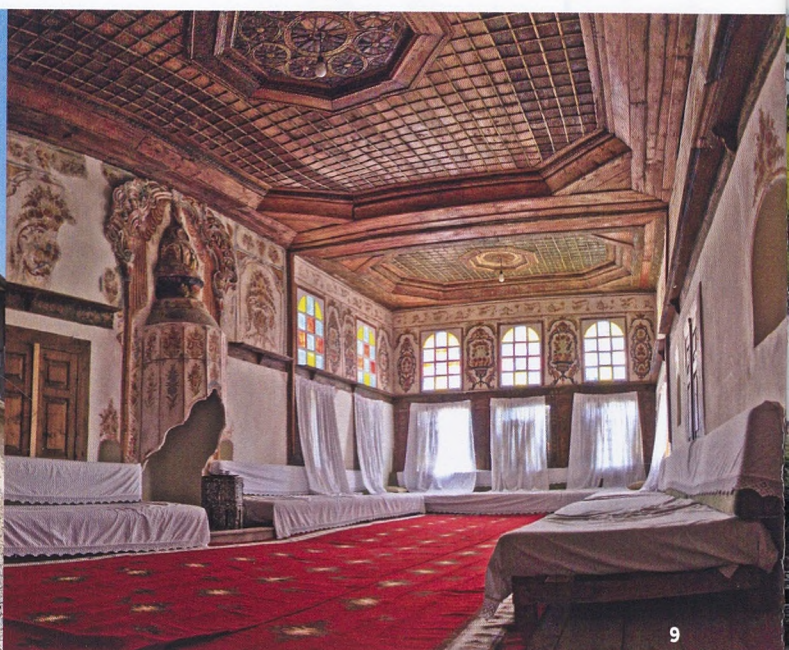
4. Το Αργυρόκαστρο από ψηλά – Gjirokastra from above (Instagram_Adis Shera)

5. Περιοχή Νέου Παζαριού – New Bazaar district (Flickr_Armin)

6. Θολωτό πέρασμα – Vaulted passage

7. Περιοχή Νέου Παζαριού – New Bazaar district (Flickr_my_cottage)

10

μορφή είναι κάπως διαφοροποιημένη και με πιο φαρδείς δρόμους, καθώς ανακατασκευάστηκε στα τέλη του 19^{ου} αι., μετά από καταστροφική πυρκαγιά.

Στην πόλη συνυπάρχουν Μουσουλμάνοι (Ορθόδοξοι και Μπεκτασήδες) και Χριστιανοί (Ορθόδοξοι και Καθολικοί), με αποτέλεσμα να υπάρχουν τόσο ιστορικοί ορθόδοξοι ναοί, όσο και τεμένη. Δυστυχώς, πολλά χριστιανικά και οθωμανικά μνημεία καταστράφηκαν μετά το 1967, που η Αλβανία ανακηρύχτηκε ως «αθεϊστικό κράτος».

ΚΟΣΜΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Αυτό που κάνει το Αργυρόκαστρο μοναδικό είναι ο μεγάλος αριθμός και η εξαιρετική ποιότητα των αρχοντικών του της Οθωμανικής

περιόδου. Πρόκειται για κτήρια συχνά πυργοειδούς μορφής, για λόγους αμυντικούς, με κάτοψη σχήματος ορθογωνίου, Γ ή Π. Περιβάλλονται από ψηλό μαντρότοιχο με στεγασμένη είσοδο και σπανίως έχουν όψη επί του δρόμου. Οι χαμηλότεροι όροφοι είναι κατασκευασμένοι από ημιλάξευτη τοιχοποιία μεγάλου πάχους, με καλολαξευμένους γωνιόλιθους και με μικρά ανοίγματα - πολεμίστρες, ενώ ο ανώτερος όροφος είναι, κατά ένα τμήμα, πιο ελαφριά ξυλόπηκτη κατασκευή από τσατμά με μεγάλα παράθυρα, συνήθως διπλά, συνοδευόμενα από φεγγίτες. Στο ισόγειο στεγάζονται αποθηκευτικοί χώροι και κατά κανόνα μια θολωτή κινστέρνα, ενώ οι ανώτεροι όροφοι φιλοξενούν τους χώρους κατοίκησης. Ο πρώτος όροφος χρησιμοποιείται για την καθημερινή ζωή των κατοίκων και κυρίως κατά τους χειμερινούς μήνες, ενώ ο δεύτερος ή και τρίτος φιλοξενεί τις κοινωνικές εκδηλώσεις και προτιμάται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Στον μπας-οντά, το κύριο δωμάτιο, υπάρχουν οι μουσάντρες, ξύλινες κατασκευές σαν φαρδιά ντουλάπια, στις οποίες εντοιχίζονται χώροι αποθήκευσης για κλινοσκεπασματα και ειδικός χώρος για τις γυναίκες στο άνω μέρος. Ένας ιδιαίτερος χώρος που προορίζεται για μπάνιο και τουαλέτα βρίσκεται κοντά στο κύριο δωμάτιο. Οι όροφοι επεκτείνονται με αρχιτεκτονικές προεξοχές (σαχνισιά), ενώ συχνά διαθέτουν και ημιυπαίθριους στεγασμένους χώρους (χαγιατία), στηριζόμενους σε μεγάλα τόξα πάνω σε γιγαντιαίους πυλώνες. Οι τελευταίοι συνδυάζονται με μνημειακού χαρακτήρα εξωτερικά λίθινα κλιμακοστάσια. Οι καλοί οντάδες, τα δωμάτια υποδοχής επισκεπτών δηλαδή, έχουν διάκοσμο τουρκομπαρόκ: ξυλόγλυπτα ταβάνια, περίτεχνα ξύλινα διαφράγματα στις μουσάντρες, ανάγλυφα από

8. / 9. Oukia Zekate – Zekate House
(Wikimedia Commons_Malenki,
flickr_Patrick Muller)

10. / 12. Oukia Skenduli – Skenduli House
(Wikimedia Commons_Jora Kasapi)

11. Oukia Beqiri – Beqiri House

11

12

13

σοβά ή γύψο, τοιχογραφίες και οροφολογίες. Πολλές φορές, τοιχογραφίες με φυτικά, γεωμετρικά ή ζωόμορφα (λ.χ. λιοντάρια) διακοσμητικά στοιχεία, συνοδευόμενα από ενθυμητικές επιγραφές των μεγάλων μετασκευών του σπιτιού, στολίζουν τις εξωτερικές επιφάνειες των αρχοντικών.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΝΑΟΔΟΜΙΑ

Στην πόλη διασώζονται δύο μεταβυζαντινοί ναοί. Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, στην περιοχή του Παλαιού Παζαριού, είναι η παλαιά Ορθόδοξη Μητρόπολη και βρίσκεται ακόμη σε λειτουργία. Χτίστηκε το 1784 και είναι χαρακτηριστική τρίκλιτη μεταβυζαντινή βασιλική με νάρθηκα, με δίρρηκτη κεραμοσκεπή στέγη με διπλή απότμηση (σκαφοειδής στέγη). Φέρει διακοσμήσεις στις αψίδες του ιερού και το καμπαναριό είναι ανακατασκευασμένο στα τέλη του 20^{ου} αι. Το ξυλόγλυπτο εικονοστάσι είναι ίσως το πλέον αξιόλογο στοιχείο στον ναό. Ο ναός των Ταξιάρχων, παρόμοιας τυπολογίας και μορφολογίας, κοντά στο Βαρόσι (1776), ανακατασκευάστηκε το 1833 έπειτα από καταστροφική πυρκαγιά.

ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Το μοναδικό ακέραιο ισλαμικό τέμενος που διασώζεται είναι αυτό του παζαριού, χτισμένο το 1757. Αποτελούσε τμήμα του Παζαριού του Μεμί Πασά. Χαρακτηρίζεται από εμφανή λιθοδομή με ημιλάξευτους λίθους, απλές αδιακόσμητες όψεις και μνημειακή συμμετρική κλίμακα στην πρόσοψη. Από το 1991 και μετά επαναλειτούργει, ενώ αποκαταστάθηκε πρόσφατα. Διασώζεται επίσης, αν και εγκαταλελειμμένο, και ένα οθωμανικό λουτρό (χαράμ) μικρών διαστάσεων του 17^{ου} αι. που

καλύπτεται από ωραίους τυφλούς τρούλους. Περιβαλλόταν από επτά σιντριβάνια κι ήταν απέναντι από το τέμενος του Χάτζαϊ Μουράτ. Τέλος, στην ανατολική πλευρά της πόλης, έχει αποκατασταθεί το αξιόλογο συγκρότημα Ζάλλ ή Ασίμ Μπαμπά τεκέ, λατρείας των Μπεκτασήδων.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Αν και το Αργυρόκαστρο αποτελεί ένα από τα πιο καλοδιατηρημένα σύνολα Οθωμανικής αρχιτεκτονικής, που προστατεύεται τόσο από την εθνική νομοθεσία της Αλβανίας, όσο και από τη Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς, δεν είναι λίγες οι απειλές που αντιμετωπίζει. Ένα από αυτά είναι η εγκατάλειψη των κτισμάτων και η έλλειψη οικονομικών πόρων για την συντήρησή τους, με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια να έχουν καταρρεύσει πολύ αξιόλογα δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Η ακεραιότητα του συνόλου απειλείται και από σύγχρονες οικοδομές που δεν εντάσσονται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα του, καθώς και από επεμβάσεις με ασύμβατα υλικά και τεχνικές.

13. Οθωμανικό Λουτρό – Turkish Baths (Google maps)

14. Τέμενος Παζαριού – Bazaar Mosque (Hermes) / Οθωμανικό Λουτρό – Turkish Baths (Google maps)

15. Ναός Ταξιάρχων Μιχαήλ και Γαβριήλ – Sts. Michael and Gabriel church

15

Αχρίδα | Δημοκρατία Βόρειας Μακεδονίας

ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Η Αχρίδα, από τις αρχαιότερες και βαθύτερες λίμνες παγκοσμίως, ηλικίας δύο έως τριών εκατομμυρίων ετών, αποτελεί εξέχον φυσικό φαινόμενο και μοναδικό υδάτινο οικοσύστημα. Ως αποτέλεσμα της αδιάλειπτης βιολογικής της δραστηριότητας και της γεωγραφικής της απομόνωσης, λόγω των υψηλών ορεινών όγκων που την περικλείουν, παρέχει καταφύγιο σε πλήθος ενδημικών και σπάνιων ειδών του υδάτινου φυτικού και ζωικού βασιλείου, που περιλαμβάνουν άλγες, ψάρια, σαλιγκάρια, καθώς και πτηνά.

Το μεγαλύτερο, βορειοδυτικό τμήμα της ανήκει στην Βόρεια Μακεδονία, ενώ το νοτιοδυτικό στην Αλβανία. Στις όχθες της βρίσκονται διάσπαρτα ψαροχώρια και τρεις μεγάλες πόλεις: η Αχρίδα και η Στρούγκα (Β. Μακεδονία) και το Πόγραδετς (Αλβανία). Η περιοχή της λίμνης κατοικείται από την Νεολιθική περίοδο, όπως μαρτυρούν τα κατάλοιπα λιμναίων οικισμών σε αρκετές θέσεις.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Η πόλη της Αχρίδας βρίσκεται στο εσωτερικό του πεταλόσχημου λόφου της Αχρίδας, στις ΒΑ όχθες της λίμνης. Χτισμένη αμφιθεατρικά, με κεραμοσκεπή κτίσματα σε πυκνή διάταξη και στενούς δρόμους, κατηφορίζει προς την λίμνη. Ο λόφος κατοικείται από την ύστερη Εποχή του Χαλκού, όπως μαρτυρούν αρχαιολογικά ευρήματα από την περιοχή του Πλάοσνικ (Plaoshnik), του αρχαίου πυρήνα του οικισμού, που βρίσκεται νότια του λόφου, προς την όχθη της λίμνης. Κατά την ελληνιστική περίοδο, η Λυχνιδός, όπως ονομαζόταν τότε η Αχρίδα, ήταν μια ακμάζουσα πόλη, πάνω στην Εγνατία Οδό. Η ύπαρξη αρχαίου θεάτρου, σε υψηλό σημείο του οικισμού, χρονολογούμενου στον 2^ο αι. π.Χ., επιβεβαιώνει την ευημερία της πόλης.

Κατά τον 4^ο-6^ο αι., ως τμήμα του Βυζαντίου, η πόλη κοσμεύεται με παλαιοχριστιανικές βασιλικές εξαιρετικής τέχνης, ενώ από τον 6^ο αι. που οι Σλάβοι εγκαθίστανται στην περιοχή, η πόλη μετονομάζεται σε Αχρίδα (ή Οχρίδα). Τον 9^ο αι. ιδρύεται από τον Κλήμεντα της Αχρίδας, πρώτο Επίσκοπο της Βουλγαρικής Αυτοκρατορίας, το μοναστηριακό συγκρότημα του Αγίου Παντελεήμονα, στο Πλάοσνικ, που εξελίσσεται σε σημαντικό κέντρο διάδοσης του Σλαβικού πολιτισμού. Ο περίφημος Τσάρος Σαμουήλ για ένα διάστημα, στις αρχές του 11^{ου} αι., μετατρέπει την Αχρίδα σε πρωτεύουσα της Πρώτης Βουλγαρικής Αυτοκρατορίας. Την περίοδο αυτή ενισχύεται η αρχαία ακρόπολη, η ύπαρξη της οποίας ανάγεται, σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, στην Ελληνιστική εποχή και ο οικισμός περιτείχεται. Το Κάστρο του Σαμουήλ δεσπόζει σήμερα, στο δυτικό, υψηλότερο τμήμα του λόφου, ενώ σε αρκετά

1. Χάρτης του οικισμού με τις περιοχές του (επεξεργασία: Ε. Αγγέλη) – Town map with regions (edited by E. Angeli)

2. Οικία Urania – Urania House

3. Οικία Sveta Sofija – Villa Sveta Sofija

4. Η Αχρίδα από τη λίμνη – Lake view of Ohrid (Flickr_Beth)

5. Οικία Robevci – Robevci House (Flickr_Dan)

6. Οικία Krapche – Krapche House

7. Bojadzievi House – Οικία Bojadzievi

σημεία της πόλης διασώζονται τμήματα των περιμετρικών τειχών. Από τα τέλη του 11^{ου} αι. μέχρι το 1395, που πέφτει στα χέρια των Οθωμανών, η Αχρίδα περιέρχεται εναλλάξ στους Βυζαντινούς, τους Νορμανδούς, το Δεσποτάτο της Ηπείρου, την Σερβική και την Βουλγαρική Αυτοκρατορία.

Κατά την Οθωμανική περίοδο η πόλη αποκτά κατά κύριο λόγο την μορφή που παρουσιάζει και σήμερα. Στο εσωτερικό της καρμπύλης του λόφου, ανάμεσα στο Κάστρο, το Πλάσσανικ και την λίμνη, διαμορφώνεται ο πυρήνας της παλιάς πόλης, το Βαρόσι (Varoš), ενώ ανατολικά του λόφου, εκτός των τειχών, αναπτύσσεται η συνοικία που σήμερα ονομάζεται Μεσόκαστρο, συναφής αρχιτεκτονικά με το Βαρόσι. Στις δύο αυτές συνοικίες, κατά τον 17^ο αι., κατοικούσαν χριστιανοί, ενώ οι μουσουλμάνοι εγκαταστάθηκαν στην παραλίμνια περιοχή. Το Παζάρι της οθωμανικής εποχής, αποτελεί ακόμη και σήμερα το εμπορικό κέντρο της πόλης, κατά μήκος της σημερινής οδού Αγίου Κλήμεντος, με τα χαρακτηριστικού τύπου καταστήματα (magazi).

ΚΟΣΜΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Οι επιρροές από την αρχιτεκτονική της Ύστερης Οθωμανικής περιόδου (18^{ου}–19^{ου} αι.) είναι έντονες στην μορφή της παλιάς πόλης. Οι κατοικίες αυτού του ρυθμού σχηματίζουν ένα από τα καλύτερα διατηρημένα και πιο ολοκληρωμένα σύνολα αστικής αρχιτεκτονικής σε αυτό το τμήμα της Ευρώπης. Η σημαντική, τοπική οικοδομική παράδοση συνδυάστηκε με την Οθωμανική αρχιτεκτονική, οδηγώντας σε ένα μοναδικό αποτέλεσμα.

Ο περιορισμένος χώρος οδήγησε σε ψηλά κτήρια, με κάτοψη ακανόνιστου ενίοτε σχήματος. Τα ισόγεια των κτισμάτων είναι λιθόκτιστα, ενώ οι υπερκείμενοι όροφοι είναι ξυλόπηκτες κατασκευές (τσατμάς - μπαγδατί), που επιτρέπουν το άνοιγμα μεγάλων παραθύρων. Στα πιο πολυτελή σπίτια, οι όροφοι προεκτείνονται προς τα έξω με προβόλους (σαχνισιά). Οι εξωτερικές όψεις, επιχρισμένες σε λευκό χρώμα, χαρακτηρίζονται από τον τονισμό των κατακόρυφων ξύλινων στοιχείων, τα οποία αφήνονται ανεπίχριστα. Στο ισόγειο φιλοξενούνται εμπορικές χρήσεις, ενώ η κατοικία αναπτύσσεται στα ανώτερα πατώματα.

Πολυάριθμα όμως είναι και τα κτήρια με Ευρωπαϊκές επιρροές, κατασκευασμένα στις αρχές του 20^{ου} αι. και κατά τον Μεσοπόλεμο. Η κατηγορία αυτή χαρακτηρίζεται από συμμετρία και διάκοσμο εμπνευσμένο από τον Κλασικισμό, την Αναγέννηση και το Μπαρόκ. Πρόκειται είτε για πιο λαϊκές κατοικίες με κάποια ευρωπαϊκά στοιχεία, είτε για πολυτελή κτήρια μεγάλων διαστάσεων, δημόσιας συνήθως χρήσης (λ.χ. σχολεία). Η κατασκευή κι εδώ είναι λιθινή, επιχρισμένη, με γύψινα διακοσμητικά και στέγαση είτε με κεραμίδια ή σπανιότερα με φύλλα μολύβδου.

Αχρίδα | Δημοκρατία Βόρειας Μακεδονίας

8

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΝΑΟΔΟΜΙΑ

Στην Αχρίδα συναντούμε δείγματα και των τριών ειδών βυζαντινών ναών της περιοχής: της βασιλικής, του τετράκογχου ναού και του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο. Οι περισσότεροι σωζόμενοι ακέραιοι ναοί χρονολογούνται στον 13^ο-14^ο αι., υπάρχουν όμως και δείγματα του 9^{ου} και 11^{ου} αι., αλλά και κάποια της μεταβυζαντινής περιόδου. Οι πολυτελείς παλαιοχριστιανικές βασιλικές (4^{ος} - 6^{ος} αι.) διατηρούνται σε χαμηλό ύψος. Στο Πλάσνικ, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, εντοπίστηκαν τα ερείπια του ναού του Αγίου Παντελεήμονα, ο οποίος, λόγω της μεγάλης συμβολικής σημασίας του, ανακατασκευάστηκε πλήρως το 2000, με βάση την τεκμηριωμένη αναπαράστασή του.

8. Πορταϊτισα – Chelnitsa

9. Σχολείο «Άγιος Κλήμης της Οχρίδας» – "St. Clement of Ochrid" School

Αναφέρουμε ενδεικτικά τους βυζαντινούς ναούς της Αγ. Σοφίας (11^{ος} αι.), της Περιβλέπτου και του Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου (Καπεο) (13^{ος} αι.), των Αγ. Κων/νου και Ελένης, των Αγ. Αναργύρων, του Μικρού Αγ. Κλήμεντος, του Αγ. Νικολάου και της Θεοτόκου των Νοσοκομείων (14^{ος} αι.), και του Αγ. Νικολάου του Γηροκομείου (19^{ος} αι.).

ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Αρκετά είναι τα δείγματα Ισλαμικής αρχιτεκτονικής στην πόλη, τα σημαντικότερα εκ των οποίων είναι το Τέμενος του Αλή Πασά (15^{ος} αι.), το συγκρότημα του Τεκέ του Ζεινέλ Αμπεντίν Πασά (15^{ος} - 19^{ος} αι.) και ο τουρμπές του Σινάν Τσελεμπί στο Πλάσνικ (15^{ος} αι.).

9

10

11

12

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

Η πόλη της Αχρίδας διατηρεί την φυσιογνωμία της σε ικανοποιητικό βαθμό. Αρκετά ιδιωτικά κτήρια έχουν επισκευαστεί, ενώ οι βυζαντινοί ναοί και οι αρχαιολογικοί χώροι είναι αρκετά καλά συντηρημένοι και επισκέψιμοι. Δυστυχώς, πριν εφαρμοστεί ο νόμος για την προστασία του οικισμού, κατασκευάστηκαν πολλά νεώτερα κτήρια ασύμβατης αισθητικής, καθώς και κάποια κακά αντίγραφα των παραδοσιακών, αλλοιώνοντας την αυθεντικότητα του οικισμού. Επίσης, διαπιστώθηκαν ακατάλληλες παρεμβάσεις επί των κτηρίων, τόσο στην μορφολογία και τον εξοπλισμό τους (φωτεινές επιγραφές,

ηλιακοί θερμοσίφωνες, φωτοβολταϊκά, κλιματιστικές μονάδες), όσο και στα υλικά επισκευής τους (παρεμβάσεις με σκυρόδεμα, κουφώματα αλουμινίου, κ.α.), που πολλές φορές υπαγορεύεται και από την αλλαγή χρήσης των κτισμάτων (λχ. στέγαση night club σε τζαμί). Η ακεραιότητα του αστικού συνόλου διαταράχθηκε επίσης και με την κατεδάφιση αρκετών κτηρίων του τέλους του 19^{ου} αι., για την αποκάλυψη του αρχαίου θεάτρου. Επιπλέον, η σχέση μεταξύ του οικιστικού ιστού και του φυσικού τοπίου της λίμνης κινδυνεύει από την έλλειψη επαρκούς προστασίας και ελέγχου της πληθυσμιακής, οικιστικής και τουριστικής ανάπτυξης, ενώ σημαντικό πρόβλημα είναι και η μόλυνση των υδάτων της λίμνης.

10. Αγία Σοφία – St. Sophia

11. Αγ. Ιωάννης Θεολόγος – St. John the Theologian (Kaneo) (Flickr_Inge)

12. Τέμενος Αλή Πασά, Τεκές – Ali Pasha Mosque

13. Θεοτόκος Περιβλεπτος – Holy Virgin Perivleptos

13

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Η ψηφιακή καταγραφή και τεκμηρίωση των ιστορικών κτηρίων που πραγματοποιήθηκε για επιλεγμένα κτήρια στις τέσσερις πόλεις του προγράμματος, στην Κέρκυρα, στο Βαθύ Σάμου, στο Αργυρόκαστρο και στην Αχρίδα, έδωσε την ευκαιρία ανάδειξης της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς αυτών των πόλεων και της κατάστασης στην οποία βρίσκονται τα ιστορικά τους κτήρια στην παρούσα στιγμή. Παράλληλα έδωσε την ευκαιρία να αξιολογηθεί η συγκεκριμένη μεθοδολογία καταγραφής, με στόχο τη διαρκή βελτίωσή της. Συγκεκριμένα καταγράφηκαν πιλοτικά για 100 -120 κτήρια σε κάθε πόλη, η ιστορική τους σημασία, η τυπολογία και μορφολογία τους, οι μεταβολές που υπέστησαν μέσα στο χρόνο, η κατασκευαστική δομή και η παθολογία του φέροντος οργανισμού, αλλά και των επιμέρους στοιχείων τους, ώστε να προκύψει μια τελική αξιολόγησή τους και μία πρόταση για τον απαιτούμενο βαθμό προστασίας τους.

Η σημασία της καταγραφής και αναλυτικής τεκμηρίωσης των ιστορικών κτηρίων σε πόλεις και οικισμούς, επισημαίνεται από το 1976 σε οδηγίες της Unesco σε συνέδριο στο Nairobi. Πρόκειται για ένα σημαντικό κείμενο που θέτει τις αρχές αλλά και τη μεθοδολογία για την ολοκληρωμένη προστασία των ιστορικών πόλεων και οικισμών και επισημαίνει την ευθύνη των κρατών να λαμβάνουν τα απαραίτητα τεχνολογικά, οικονομικά και κοινωνικά μέτρα για την προστασία των ιστορικών περιοχών και του περιβάλλοντός τους και για την προσαρμογή τους στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Το 1996 το ICOMOS, μετά από Γενική Συνέλευση στη Σόφια, καταλήγει σε ένα κείμενο «Αρχών για την καταγραφή μνημείων, συνόλων κτηρίων και τοποθεσιών» που αναφέρεται στη σημασία της καταγραφής της πολιτιστικής κληρονομιάς και στα στοιχεία που πρέπει να καλύπτει ώστε να αποτελέσει εργαλείο σχεδιασμού και διαχείρισης.

Η χρήση ψηφιακών εφαρμογών για την καταγραφή της πολιτιστικής κληρονομιάς που εφαρμόζεται πλέον ευρέως, επιτρέπει τη συγκέντρωση και διαχείριση τεράστιου όγκου πληροφορίας, ο οποίος μπορεί συνεχώς να επεκτείνεται και επιπλέον επιτρέπει την αναζήτηση και ανάκληση συνδυαστικής πληροφορίας. Το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) και το Εθνικό Αρχείο Μνημείων του ΥΠΠΟΑ, που δημιουργήθηκε με βάση το άρθρο 4 του Ν. 3028/2002, αποτελούν τους κυριότερους δημόσιους οργανισμούς που προχωρούν σε ψηφιακές καταγραφές των Μνημείων, ενώ υπάρχουν και αρκετές ερευνητικές δράσεις οι οποίες προωθούν και βελτιώνουν τις ψηφιακές καταγραφές της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η τεχνογνωσία του προγράμματος IRC-HERMeS που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα καταγραφή αποτελεί μια από αυτές τις προστάσεις, η οποία μάλιστα βραβεύτηκε το 2015 από την Europa Nostra, για την εφαρμογή που υλοποίησε στην Ερμούπολη της Σύρου.

Η ψηφιακή καταγραφή και τεκμηρίωση που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του παρόντος προγράμματος μπορεί να λειτουργήσει υποδειγματικά και για άλλες ιστορικές πόλεις και οικισμούς, που δεν έχουν καταφέρει μέχρι σήμερα να καταγράψουν και να τεκμηριώσουν τον ιστορικό αρχιτεκτονικό τους πλούτο. Κυρίως όμως μπορεί να αποτελέσει ένα πρώτο και βασικό βήμα για τη λήψη αποφάσεων σχετικών με τη διαχείριση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των τεσσάρων πόλεων.

Παράλληλα θα συμβάλει:

- α. στην κατανόηση των αξιών των ιστορικών κτηρίων και στην ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών, με στόχο τη διατήρησή τους,
- β. στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση ιδιαίτερα της νέας γενιάς, μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα.
- γ. στην επιστημονική έρευνα αλλά και στη λήψη σωστών αποφάσεων για τη συντήρηση, αποκατάσταση, επανάχρηση των ιστορικών κτηρίων.

- δ. στις αποφάσεις προστασίας και διαχείρισης της ανάπτυξης των πόλεων που μελετήθηκαν.
- ε. στην προσέλκυση πολιτιστικού τουρισμού με ειδικής κατηγορίας επισκέπτες, ενήλικες αλλά και μαθητές, οι οποίοι θα επιθυμούν να γνωρίσουν τον τοπικό πολιτισμό.
- στ. στη δημιουργία ευκαιριών για εκπαίδευση μαστόρων στις παραδοσιακές τεχνικές και στη συνέχιση των τεχνικών αυτών.
- ζ. στη διάδοση της ιστορικής μνήμης ή / και στην ανακατασκευή των ιστορικών κτηρίων σε περίπτωση καταστροφών, όπως δυστυχώς αναδείχθηκε μέσα από το παράδειγμα της Σάμου.

Απαραίτητη προϋπόθεση εντούτοις είναι η συμπλήρωση της ψηφιακής βάσης δεδομένων που δημιουργήθηκε με το σύνολο των ιστορικών κτηρίων της κάθε πόλης και η διαρκής ενημέρωσή της με νέα στοιχεία που προκύπτουν κατά την εξέλιξη της ζωής των κτηρίων. Επίσης θα πρέπει να είναι διαρκής ο εμπλουτισμός της με στοιχεία που μπορεί να προκύψουν από περαιτέρω έρευνα και μελέτη αρχείων και ιστορικών πηγών, καθώς και από την αναλυτική αποτύπωση και τεκμηρίωση των ιδίων των κτηρίων.

THE IMPORTANCE OF DIGITAL DOCUMENTATION OF THE FOUR CITIES' HISTORICAL BUILDINGS

The historic buildings' digital recording and documentation that took place for selected buildings in Corfu, Vathy Samos, Gjirokastra and Ohrid, highlighted the cities' architectural heritage and the historic buildings' condition. It also gave the opportunity to the scientific team to evaluate a specific documentation methodology, aiming at its continuous improvement. Specifically, in this expanded pilot version of the methodology, 100 -120 buildings of each city were recorded in regard to their historical significance, their typology and morphology, changes they underwent over time,

their structural systems and the pathology of the structures' load bearing and non-bearing elements, in order to create a final evaluation and proposal for the required level of protection.

The digital documentation carried out within the framework of this program can work exemplarily for other historic cities and settlements that have not yet managed to document their historical architectural wealth. Most importantly, however, it can be used as a source for making informed decisions related to the management of the architectural heritage of the four cities.

It will contribute:

- a. in understanding the historical buildings' values (historical, architectural, cultural, etc.) and raising the local communities' awareness in order to safeguard them.
- b. in informing and raising awareness, specifically within the new generation.
- c. in scientific research but also in decisions making regarding the maintenance, restoration and reuse of historic buildings.
- d. in the decision making for the protection and management of the documented cities' development.
- e. in attracting cultural tourism and a specific category of visitors.
- f. in creating opportunities for training craftsmen in traditional techniques.
- g. in preserving the historical - collective memory and / or in reconstructing historical buildings in case of disasters.

A necessary condition, however, is the completion of the database, with all the historic buildings of each city, and its constant update with new data that arise during the buildings' life cycle. It should also be regularly enriched with data that might emerge from further research and study of the archives and historical sources, as well as from a more detailed recording, drafting and documentation of those buildings.

1. Παζάρι, Αργυρόκαστρο – Bazaar, Gjirokastra (Flickr_ Alessandro Giangiulio)

2. Κέρκυρα – Corfu (facebook_John's Corfu World)

3. Αχρίδα – Ohrid (Flickr_ Dan)

4. Άνω Βαθύ – Ano Vathy (Γ. Κουρμαδάς – G. Kourmadas)

3

Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η εξέταση των τεσσάρων πόλεων του IRC-HERMeS αναδεικνύει το ότι, αν και πρόκειται για πόλεις με διαφορετικά χαρακτηριστικά, αντιμετωπίζουν παρόμοιες δυσκολίες αλλά και ευκαιρίες, για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής τους κληρονομιάς. Βρίσκονται άλλωστε σε τρεις όμορες χώρες της Βαλκανικής που, σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, λειτουργούν με παρόμοιο τρόπο. Ταυτόχρονα, οι φυσικοί παράγοντες - όπως το κλίμα και τα φυσικά φαινόμενα - που επηρεάζουν τη διατήρηση της κληρονομιάς αυτής παρουσιάζουν επίσης ομοιότητες.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι η εγκατάλειψη των ιστορικών κτηρίων, η οποία οδηγεί στη φθορά και την απώλειά τους, ενώ επηρεάζει αρνητικά και την εικόνα του δημόσιου χώρου και τις συνθήκες διαβίωσης στις τέσσερις πόλεις. Πρόκειται για ένα πολυπαραγοντικό πρόβλημα που οφείλεται τόσο στις αλλαγές που επέβαλε ο σύγχρονος τρόπος ζωής, όσο και στις δυσκολίες για την αποκατάσταση και ένταξη των κτηρίων αυτών στη σημερινή πραγματικότητα. Το περιπλεγμένο ιδιοκτησιακό καθεστώς πολλών ιστορικών κτηρίων δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο την κατάσταση. Το πρόβλημα αυτό εμφανίζεται κυρίως στο Αργυρόκαστρο, όπου η εγκατάλειψη είναι η σημαντικότερη απειλή και σχετίζεται με την έλλειψη οικονομικών πόρων για την αποκατάσταση των ιστορικών κατοικιών. Το αποτέλεσμα είναι αξιόλογα κτήρια να ερειπώνουν σταδιακά και εν τέλει να καταστρέφονται από την μακροχρόνια δράση των φυσικών φαινομένων.

Παράλληλα, λόγω της δυσλειτουργίας του δημόσιου τομέα και στις τρεις χώρες και της υποστελέχωσης των υπηρεσιών που επιφορτίζονται με την προστασία των οικισμών, είναι ελλιπής η εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου προστασίας. Αυτό εκτείνεται από την πλήρως αυθαίρετη δόμηση, πρόβλημα που αντιμετωπίζουν το Αργυρόκαστρο και η Αχρίδα, μέχρι τις μη εγκεκριμένες παρεμβάσεις στα ιστορικά κτήρια, όπως ισχύει και στα ελληνικά

παραδείγματα. Επιπλέον, το θεσμικό πλαίσιο προστασίας δεν φαίνεται να προστατεύει επαρκώς τον ιστορικό οικισμό και το φυσικό περιβάλλον από τη νέα δόμηση.

Όσον αφορά στα φυσικά φαινόμενα, η σεισμική δραστηριότητα αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες απειλές για τα ιστορικά κελύφη, όπως φάνηκε από τον ισχυρό σεισμό της 30ης Οκτωβρίου 2020 που έπληξε την Σάμο, κατά τον οποίον υπέστη μεγάλες καταστροφές ο οικισμός του Άνω Βαθέος, συμπεριλαμβανομένων και κτηρίων που καταγράφηκαν στο πλαίσιο του IRC-HERMeS. Ο κίνδυνος είναι κοινός και για τις τέσσερις πόλεις, καθώς βρίσκονται σε περιοχή υψηλής σεισμικότητας, χωρίς δυστυχώς να έχουν ληφθεί μέτρα ενίσχυσης των οικισμών έναντι της σεισμικής τρωτότητας. Άλλος σοβαρός παράγοντας κινδύνου, που αφορά στις παραθαλάσσιες περιοχές, είναι η άνοδος στην στάθμη της θάλασσας, λόγω της κλιματικής αλλαγής και οι πλημμύρες που προκαλεί. Η Κέρκυρα και η Σάμος είναι δύο νησιά που πλήττονται συχνά από έντονα πλημμυρικά φαινόμενα, που προξενούν μεγάλες καταστροφές στους παραθαλάσσιους οικισμούς τους.

Ο τουρισμός αποτελεί ταυτόχρονα ευκαιρία αλλά και απειλή για τις πόλεις του προγράμματος καθώς η οικονομία τους βασίζεται κατά το μεγαλύτερο μέρος της στον τουρισμό. Από τη μια πλευρά εξασφαλίζει τη συνέχιση της κατοίκησης και σημαντικά έσοδα που συμβάλλουν στη διατήρηση του ιστορικού κτηριακού αποθέματος, από την άλλη πλευρά όμως, η τουριστική ανάπτυξη, χωρίς έλεγχο και σχέδιο διαχείρισης, μπορεί να επιφέρει πολύ αρνητικές συνέπειες. Από τις τέσσερις πόλεις, η Αχρίδα είναι αυτή που υποφέρει περισσότερο από τον υπερτουρισμό, αφού ο κορεσμός της πόλης επιδεινώνει όλα τα προβλήματα λειτουργίας της, όπως το κυκλοφοριακό και την αποκομιδή των απορριμμάτων. Παράλληλα, η εικόνα της πόλης αλλοιώνεται από τη μετατροπή της σε τουριστικό θεματικό πάρκο. Στις παρόχθιες περιοχές η ζήτηση έχει αυξήσει τη δόμηση, καταστρέφοντας το τοπίο και επιδεινώνοντας διάφορους περιβαλλοντικούς

δείκτες. Προβλήματα διαχείρισης του τουρισμού έχει και η πόλη της Κέρκυρας, στην οποία η ποσότητα των απορριμμάτων, η κυκλοφοριακή συμφόρηση και η ανεξέλεγκτη στάθμευση των αυτοκινήτων, κατά τους τουριστικούς μήνες, υπερβαίνουν το όριο αντοχής των υποδομών και των δικτύων.

Η αξιοποίηση ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων, για μελέτες και έργα προστασίας και ανάδειξης των ιστορικών οικισμών, αποτελεί μοναδική ευκαιρία και για τις τρεις χώρες, στις οποίες οι διαθέσιμοι εθνικοί πόροι για τη συντήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς είναι περιορισμένοι. Πολλά αξιόλογα έργα και μελέτες έχουν υλοποιηθεί με ευρωπαϊκά κονδύλια, αφού τόσο η Ελλάδα, ως χώρα μέλος, όσο και η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία, ως υποψήφιες χώρες, έχουν αυτή τη δυνατότητα.

Τέλος, πολύ σημαντικό ρόλο στην ευαισθητοποίηση του κοινού για τη σημασία της κληρονομιάς και στην άσκηση πίεσης για αυτό τον σκοπό παίζουν οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών. Υπάρχουν ευτυχώς πρωτοβουλίες ενεργών πολιτών που δραστηριοποιούνται σε όλες τις πόλεις, αποτελώντας το μεγαλύτερο εχέγγυο για την προστασία του ιστορικού αστικού τοπίου.

PROGRAMME EVALUATION

One can draw parallels between the challenges and problems, in all four cities, but also the opportunities that are present. After all, despite their particularities, all cities belong to three neighboring countries of the Balkans, with a shared history and similar social and political patterns. The natural factors affecting the heritage are also common.

Abandonment of historic buildings is a prime factor for their demise, and its causes are complex. Especially in Gjirokastra, it poses the most serious threat to heritage, as lack of financial resources to restore outstanding historic buildings has often led to their decay and destruction.

Earthquake is a major factor affecting all four

cities, but one that tends to be forgotten during periods of seismic hiatus. Unfortunately, the earthquake of the 30th October 2020 that devastated the island of Samos, including buildings that have been recorded as part of IRC-Hermes in Ano Vathy, came as a stern reminder. Coastal flooding, due to sea-level rise, as a consequence of climate change, is another vulnerability factor. Corfu and Samos face major floods frequently, causing large scale destructions.

Authorities entrusted with preservation are beset by chronic underfunding, overlapping responsibilities and overt bureaucracy that pose constant hurdles to their work. The legal framework for the protection of the sites is either insufficient, or not fully enforced. Illegal building activity is a serious problem, more so for Gjirokastra and Ohrid, however smaller scale unauthorized interventions on buildings persist also in Corfu and Samos.

Tourism provides a new opportunity for the economy of historic towns and new roles for their historic buildings. In fact, it is the main source of livelihood for all four towns of the IRC-Hermes project. However, when left unchecked it can lead to the problems of overtourism: drain of resources, deterioration of living conditions, increased building activity and diminished resilience in the face of change. Corfu and Ohrid are the ones affected by overtourism, with the latter suffering also environmental degradation owing to the strain of tourism.

When it comes to opportunities, European funding schemes can be a game changer. EU member or candidate member countries have access to EU financing, provided that they submit eligible projects, something that local authorities should strive to achieve.

Finally, a thriving scene of civil society groups and grassroot movements exists in all four towns, and their contribution is invaluable for raising awareness among the public, lobbying politicians for conservation and putting a stop to illegal or controversial projects that threaten cultural heritage.

5. Τελωνείο, Κάτω Βαθύ – Customs House, Kato Vathy (isamos.gr)

6. Πανεπιστήμιο Αγ. Κλήμη, Αχρίδα – St. Klimentov University, Ohrid

7. Άγιος Κωνσταντίνος και Ελένη – Saints Constantine and Helen (Flickr)

8. Κέρκυρα – Corfu (Flickr_Luc Coekaerts)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Περιβάλλοντος
και Πολιτισμού

ELLINIKI ETAIRIA
Society for the
Environment
and Cultural Heritage

www.ellet.gr

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος & Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ), σωματείο μη κερδοσκοπικό, μη κυβερνητικό και επίσημος εκπρόσωπος της Europa Nostra στην Ελλάδα, αγωνίζεται από το 1972 -ημερομηνία ίδρυσης της- για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Στα 48 χρόνια δράσης της έχει δώσει και συνεχίζει να δίνει σημαντικές μάχες για τη διάσωση φυσικών τοπίων, μνημείων και σημαντικών παραδοσιακών οικισμών. Πιο συγκεκριμένα, η ΕΛΛΕΤ δραστηριοποιείται μέσω των εξειδικευμένων Συμβουλίων της σε προγράμματα, όπως το «Αειφόρο Σχολείο», που ευαισθητοποιεί παιδιά σε σχολεία όλης της χώρας, τα «Μονοπάτια Πολιτισμού» που, διασώζοντας ιστορικά μονοπάτια, ενισχύουν οικονομικά τις τοπικές κοινωνίες και τιμήθηκαν το 2018 με Europa Nostra Award, το "S.O.S.", όπου συντονίζονται προσπάθειες για τη διάσωση σημαντικών τοπίων, περιοχών Natura, παραδοσιακών οικισμών, καθώς και των Εγκαταλελειμμένων ιστορικών κτηρίων και τέλος συντονίζει το Δίκτυο Οργανώσεων και Πολιτών για το Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας. Επίσης, η ΕΛΛΕΤ συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα "Life IP AdaptinGR", που αφορά στη δημιουργία εθνικού στρατηγικού σχεδιασμού για την προσαρμογή των 13 περιφερειών της χώρας στην κλιματική αλλαγή, με έμφαση στην ευαισθητοποίηση του κοινού, την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και των φυσικών τοπίων.

Όλα τα παραπάνω είναι εφικτά μέσω και της συνδρομής και της συσπείρωσης χιλιάδων πολιτών, με τις Τοπικές Επιτροπές που έχει η ΕΛΛΕΤ σε όλη την Ελλάδα, το Παράρτημα Θεσσαλονίκης, αλλά και χορηγούς, επιστήμονες, εθελοντές, μέλη και φίλους, που στηρίζουν τον κοινό αγώνα.

Πρόεδρος: **Λυδία Καρρά**

Αντιπρόεδροι: **Κων/νος Σταματόπουλος**
& **Ιωάννης Μιχαήλ**

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ:

Ε. ΜΑΪΣΤΡΟΥ

Ομότ. Καθηγήτρια Ε.Μ.Π., Πρόεδρος Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (ΣΑΚ) της ΕΛΛΕΤ

Δρ. Μ. ΛΑΖΟΓΛΟΥ

Υπεύθυνος Διαχείρισης Προγράμματος

Γ. ΚΟΥΡΜΑΔΑΣ, Ε.Α. ΑΓΓΕΛΗ

Αρχιτέκτονες Μηχανικοί - Αναστηλωτές, Εξωτερικοί συνεργάτες

Ν. ΒΑΡΟΥΧΑΚΗ

Αρχιτέκτων Μηχανικός, Επιστημονικός Συνεργάτης ΣΑΚ

Μ. ΤΣΟΣΚΟΥΝΟΓΛΟΥ

Σύμβουλος Διοικητικού Συμβουλίου ΕΛΛΕΤ

Οικονομική στήριξη:

Α. ΜΑΜΑΛΙΓΚΑ – ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Συγγραφή κειμένων:

Ε. Α. ΑΓΓΕΛΗ, Γ. ΚΟΥΡΜΑΔΑΣ, Ε. ΜΑΪΣΤΡΟΥ,
Ν. ΒΑΡΟΥΧΑΚΗ, Α. ΠΡΕΠΗΣ

ELLINIKI ETAIRIA – Society for the Environment and Cultural Heritage (ELLET) – is a nonprofit, non-governmental organization and the official representative of Europa Nostra in Greece, and has been fighting for the protection of our environment and cultural heritage since 1972. In its 48 years of activity, it has fought important battles for the rescue of natural landscapes, monuments, and important traditional settlements. More specifically, ELLET is active, through its specialized Councils, in projects such as the "Greek Sustainable School", the reduction of plastic usage in the Aegean islands, the "Greek Paths of Culture", which promote the Greek countryside and have received the Europa Nostra Award in 2018 and the "S.O.S." programme, which organizes the efforts from many areas for the rescue of important landscapes, historic buildings and settlements, as well as the rescue of abandoned historic buildings. In addition, ELLET participates in the European project «Life IP AdaptinGR» - which investigates the adaptation of the cultural heritage sites to climate change, in order to develop a national strategic plan - and also coordinates the network of organizations and citizens for the Historic Center of Athens.

All of the above are accomplished through the contributions of thousands of citizens, as well as through the Local Committees of ELLET all over Greece and the Thessaloniki Branch, but also thanks to the sponsors, experts, volunteers, members and friends, that contribute to the shared effort.

President: **Lydia Carras**

Vice Presidents: **Konstantinos Stamatoopoulos**
& **Ioannis Michail**

CONTRIBUTORS OF THE PROJECT:

E. MAISTROU

Prof. Emer. NTUA, President of the Council for Architectural Heritage (SAK) of ELLET

Dr. M. LAZOGLU

Project Coordinator

G. KOURMADAS, E.A. ANGELI

Restoration Architect-Engineers, External consultants

N. VAROUCHAKI

Architect-Engineer, Associate of SAK Council

M. TSOSKOUNOGLU

Advisor to the Board of Directors of ELLET

Financial Support:

A. MAMALINGA – PROKOPIOU

Text drafting:

E.A. ANGELI, G. KOURMADAS, E. MAISTROU,
N. VAROUCHAKI, A. PREPIS

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΑΚ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Το ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ (ΣΑΚ) της ΕΛΛΕΤ ασχολείται συστηματικά με δράσεις διάσωσης και ανάδειξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και δράσεις ευαισθητοποίησης με επιστημονικές εκδόσεις, ημερίδες και εκθέσεις. Αναθέτει και παρακολουθεί την εκπόνηση μελετών αποκατάστασης σημαντικών μνημείων, πολλές εκ των οποίων εξασφαλίζουν χρηματοδότηση των έργων μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Σε συνεργασία με τις τοπικές Εφορείες Αρχαιοτήτων, το ΣΑΚ υλοποιεί πρότυπες αναστηλώσεις μνημείων που έχουν κερδίσει ευρωπαϊκές διακρίσεις, με πρόσφατο παράδειγμα την αποκατάσταση της Αγίας Κυριακής στη Νάξο.

Επιλεγμένα μνημεία, βραβευμένα από την Europa Nostra, παρουσιάστηκαν σε πρόσφατη έκθεση στο μνημείο Φετιχέ Τζαμί, παρουσία της Υπουργού Πολιτισμού, που συνδυάστηκε με επιστημονικές ξεναγήσεις και ομιλίες διακεκριμένων επιστημόνων, συνεργατών της ΕΛΛΕΤ.

Σημαντική είναι η δράση «Επισκέψιμα Αρχοντικά» που πραγματοποιείται σε συνεργασία με τον πανευρωπαϊκό σύνδεσμο European Historic Houses Association, με στόχο την ευαισθητοποίηση των πολιτών για την αξία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, μέσω του ανοίγματος ιστορικών κατοικιών στο ευρύ κοινό.

Το ΣΑΚ οργανώνει επιστημονικές ημερίδες για την ανάδειξη της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς και την ευαισθητοποίηση των πολιτών, με πιο πρόσφατες τις ημερίδες για την Καστάνια Μάνης, τον Κάμπο της Χίου και το νησί της Πάμμου, ενώ πρόσφατη έκδοση προβάλλει την ιστορία και την αρχιτεκτονική φυσιογνωμία του Λεονταρίου Αρκαδίας και θέτει ζητήματα προστασίας του οικισμού. Μετέχει επίσης στο πρόγραμμα «S.O.S.», με παρεμβάσεις για την προστασία απειλούμενων μνημείων και συνόλων, όπως η Βλυχάδα στη Σαντορίνη, ο αρχαιολογικός χώρος της Σαλαμίνας και η διάσωση των παραδοσιακών ξύλινων αλιευτικών καϊκιών.

Το ΣΑΚ στηρίζει επιστημονικά το ευρωπαϊκό πρόγραμμα INTERREG Balkan-MED "Interregional Cultural Heritage Management e-System" (IRC-HERMeS), το οποίο προβάλλεται στο παρόν τεύχος.

THE WORK OF SAK FOR THE CONSERVATION AND ENHANCEMENT OF ARCHITECTURAL HERITAGE

The Council for the Architectural Heritage (SAK) of ELLET is active in organizing actions for the preservation and promotion of architectural heritage and for awareness-raising actions, through scholarly publications, workshops and exhibitions. SAK coordinates and supervises the restoration studies of important monuments, which in many cases assure the funding of the projects through European programmes. Many of the projects have received the Europa Nostra Award, with the restoration of St. Kyriaki in Naxos being the most recent example.

Selected studies of monuments that have been awarded by Europa Nostra were recently exhibited at Fethiye Camii in Athens, in combination with guided tours and lectures, given by prominent experts, partners of ELLET.

"Accessible Mansions" is an important initiative, in collaboration with the European Historic Houses Association, aiming to raise awareness for the value of architectural heritage, through the opening of historic houses to the public.

SAK organizes workshops for the promotion of Architectural Heritage and for awareness-raising in the general public, such as the recent workshops about Kastania in Mani, Campos in Chios and the island of Patmos. A recent publication promotes the history and architectural physiognomy of the Leontari settlement in Arcadia and raises issues concerning its protection. SAK participates in the project "S.O.S." and proposes interventions for the protection of monuments and ensembles under threat, as in Vlychada in Santorini and the archaeological site of Salamina, as well as for the preservation of the traditional wooden fishing boats (kaikia).

SAK provides experts to support the European project INTERREG Balkan-MED "Interregional Cultural Heritage Management e-System" (IRC-HERMeS) in which ELLET participates, and which is presented in this issue.

Για την παρούσα έκδοση αντλήθηκαν πληροφορίες από τις παρακάτω πηγές / The following sources have been used for this publication:

- <https://irc-hermes.eu>
- <https://hermoupolis.omeka.net>
- <http://www.ellet.gr>
- <https://whc.unesco.org/en/list>
- <https://www.europanostra.org>
- Δουκέρη Μ. Ε., Οικοδομικά στοιχεία των πολυώροφων κτηρίων από φέρουσα τοιχοποιία στο ιστορικό κέντρο της Κέρκυρας και η συμπεριφορά τους σε σεισμό, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Ε.Μ.Π. / Doukeri M. E., Structural elements of the masonry multi-storey buildings in the historic center of Corfu and their seismic behavior, M.Sc. Diploma Project, NTUA.
- Σκουτέλης Ν., Το δίκτυο των πόλεων-οχυρών στο κατά θάλασσα κράτος της Βενετίας, 16^{ος}-17^{ος} αι., Διδακτορική διατριβή, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ΕΜΠ, Αθήνα, 2006.
- Bosmi E., Corfu - Historical and architectural documentation of buildings - IRC HERMeS Deliverable, October 2020.
- Ivchevska E., Historical and architectural documentation of buildings in Ohrid - IRC HERMeS Deliverable.
- Lentoudis M., Composition of historical and architectural documentation regarding the settlement of Ano Vathy on the island of Samos - IRC HERMeS Deliverable, August 2020.
- Mamani E., Hadzic L., Gjrokaster - Historical and architectural documentation of buildings, IRC-HERMeS Deliverable.
- Macedonian Cultural Heritage - Ohrid, World Heritage Site, publication co-funded by UNESCO - Office in Venice and Cooperazione Italiana, 2009, Skopje.
- L. Reimann, A. Vafeidis, S. Brown, J. Hinkel, R.S.J. Tol, "Mediterranean UNESCO World Heritage at risk from coastal flooding and erosion due to sea-level rise", Nature Communications.

Οι φωτογραφίες στις οποίες δεν αναφέρεται προέλευση προέρχονται από το αρχείο του προγράμματος IRC-HERMeS / All photographs come from the IRC-HERMeS project archive except if stated otherwise.

ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

Interreg

EUROPEAN UNION

Balkan-Mediterranean IRC-HERMES

Το πρόγραμμα IRC-HERMES συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και Εθνικούς Πόρους των συμμετεχουσών χωρών, μέσω του προγράμματος συνεργασίας INTERREG Balkan – Mediterranean 2014-2020 – Αρ. Σύμβασης Επιχορήγησης BMP1/2.1/2321/2018.

IRC-HERMES project has been co-funded by the European Union and National Funds of the participating countries under the INTERREG Balkan-Mediterranean 2014-2020 cooperation programme – Subsidy Contract No. BMP1/2.1/2321/2018

www.irc-hermes.eu

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Περιβάλλοντος και Πολιτισμού

ELLINIKI ETAIRIA

Society for the Environment
and Cultural Heritage

Τριπόδων 28, Πλάκα - 105 58 Αθήνα
28 Tripodon St., Plaka - GR 10558 Athens, Greece
T: (+30) 210 32 25 245
E: elet@ellinikietairia.gr

www.ellet.gr

